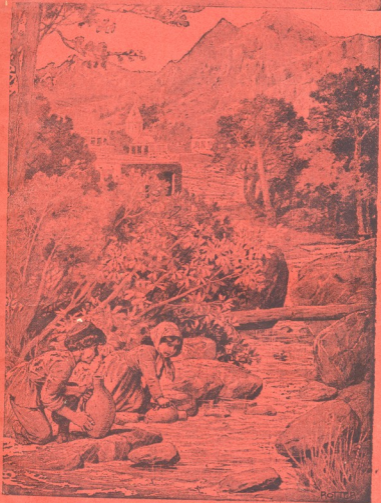

ნობელის

საქართველოს
საბავშვო ჟურნალი

ნოემბერი, 1908 წ.

საქართველოს

შინაარსი

I—ილდგომა—დექსა სილ. გ—ძისა	3
II—ილდგომა სოფელში.—სე. უიფიანისა.	5
III—პირველი გზაფხული.—ვაჭა-ფშაველასა	15
IV—უცნაური გალია.—ვასო ჯაფარიძისა	20
V—სათაგური.—ვაჭა-ფშაველასა	29
VI—გზაფხულის მახარობლები.—თეო კანდელაკისა	34
VII—სამშობლო ქვეყანა —აღ. უიფიძისა	38
VIII—წერილი ფიზიოლოგიიდან.—ა. ვამარტელისა	43
IX—ბოტანიკური საუბარი.—სოლომონ ქურდიანისა	48
X—შოთა რუსთაველი და მისი ვეფხვის ტყაოსანი—ა. ხ.	51
XI—მიოთლოგია. ტრადის ომი.—აღექ. შიქაბერიძისა	57
XII—ხუთი წუთი.—ვ. ჯაფარიძისა	61
XII—ნარვეი:—ა) შარადა შ. დელაშვილისა—ბ) აკროს- ტიხი.—გ) გამოცანა,—დ) რებუსი და ახსნა	63
XIII—ბიბლიოგრაფია საბავშვო წიგნებისა. — „მოწაფის დღიური“ დე-ამიანისა.	

„სიცილია“ აკადემიის წევრის მიერ

ბილი-სა, ელექტრონის სტამბა წიგნების გამომცემელ ქართველთა ამხანაგობისა.

შინაარსი

I—აღდგომა—დექსი სიფ. კ—ძისა	3
II—აღდგომა სოფელში.—სვ. ეფეანისა.	5
III—პირველი გაზაფხული.—ვაჭა-ფშაველასა	15
IV—უცნაური გალია.—ვასო ჭაფარაძისა	20
V—სათაგური.—ვაჭა-ფშაველასა	29
VI—გაზაფხულის მახარობლები.—თეო კანდელაკისა	34
VII—სამშობლო ქვეყანა —აღ. ეფეშაძისა	38
VIII—წერილი ფიზიოლოგიიდან.—ა. გამართელასა	43
IX—ბოტანიკური საუბარი.—სოლომონ ქურდიანისა	48
X—შოთა რუსთაველი და მისი ვეფხვის ტყაოსანი—ა. ხ.	51
XI—მითოლოგია. ტრაძან ოში.—აღუქ. მაჭაბერაძისა	57
XII—ხუთი წუთი —ვ. ჭაფარაძისა	61
XII—ნარევი: —ა) შარადა მ. დელაშვილასა—ბ) აკროს- ტიხი.—ბ) გამოცანა,—ღ) რებუსი და ახსნა.	63
XIII—ბიბლიოგრაფია საბავშვო წიგნებისა. — „მოწათის დღიური“ დე-ამიანისა.	

აღზოგა

არმა დაჰკრა, არე-მარეს
გადაუერთო მშვიდი ძილი,
ამცნო ყველას, რომ სამუდმოდ
ითრგუნება თვით სიკვდილი.

აი, ამ დროს ცის კალთიდან,
ვით ვარსკვლავი მოწყვეტილი,
გადმოეშვა ანგელოზი
ოქროს სხივით მოკვდილი.

საამაყო საფლავისკენ
გასრიალდა, როგორც ტყვია,
ლოდს შეახო ნორჩი ხელი
და ცრემლები დააფრქვია

დიდებული წამი იყო
აღსდგა მკვდარი...

ამ სურათის სათაყვანოდ
 მთლიად შეირყა შთა და ბარს!..

აღსდგა ქრისტე!.. საამქვეყნოდ
 კვლავ სახსნელად მოგვევლინა,
 მით ჩვენც მუდმივ საწუგეშო
 გულს სხივ ბი მოგვეფინა.

და ამიტომაც აღდგომა
 დღეს ამ უცვლელ იმედს გვიძლევს,
 რომ სიმართლე წამებული
 აღადგება და ბოროტს დასძლევს!..

სოფ. გ—ძე

აღდგომა სოფალში

სოფელ ახალშენის მცხოვრებლებს, კარგა ხანია, არ უნახავთ ისეთი კარგი აზინდი, როგორც დადგა იმა წლის აღდგომის პირველ დღეს.

წინა დამიდანვე ეტყობოდა, რომ კარგი დარი უნდა დაეჭირა. თოვლიან ტყეებიდან დაბერილი სიო, რომელიც ჯერ კიდევ გუშინ აცივებდა ჰაერს და ძაგ-ძაგს აწყებინებდა ყოველ სულდგმულს,

იმ დღეს ჩადგა, ჩაკვდა და ტყის ცივ ადგილებს აღარ გასცილებია. შავი, სქელი ღრუბლები, რომლებიც შემოდგომიდან დაწყებული, თითქმის რვა თვე, ცას აბნელებდა და სოფლი

მცხოვრებლებს გულზე მიიმე ტვირთად აწვა, დღეს რაღაცა განგებით გაფანტულიყო, გადაყრილიყო და გამარჯვებული, ძლევა მოსილი მზე, თითქოს ბუნებისა და გაზაფხულის სუნით დამტკბარი, მოწმენდილ მოკაშკაშებულ ციდან დედა-მიწას თბილსა, საამურს სხივებს უხვადა ჰფენდა

გაცოცხლდა მიმკვდარებული, მიძინებული ბუნება. ვაჟკრა სიცივე. გამეფდა სითბო.—ზამთარი წავიდა, დადგა გაზაფხული!

აღდგომა და გაზაფხული, რომელი უფრო ახარებს გლეხის გულს?

ისიც და ისიც, მაგრამ აღდგომა იმიტომ უფრო უყვარს, რომ ეს ბედნიერი დღე გაზაფხულზეა.

სულ სხვაა გაზაფხული! ამ ხანას გლეხის ქირითა და ვარმით დაწყულულებულს გულში შეაქვს ენით აუწერელი ნეტარი გრძნობა, ჩუმი სიხარული, ტკბილი იმედი.

18 გლეხის ახალი წელიწადი ამ დღიდან იწყობა. ვნახოთ, რას მოუტანს მას გაზაფხული!

წარსული წელი მისთვის იყო მიიმე, უსიამოვნო. მისი მოგონებაც კი არ უნდა. სულ რამდენიმე დღის წინად ის განიცდიდა სიცივესა, სიმშობს; ჯერ კიდევ გუშინ სუნთქავდა თავის საქონელთან ერთად ბოსლის შეხუთულ, მოწამლულ ჰაერს, ჯერ კიდევ გუშინ იმედ დაკარგული, ტანჯვით გაქირებული, ღმერთს შოლოდ სიკვდილს-ღა სთხოვდა. შინ უიმედობა, სასოწარკვეთილება, გარედ თოვლქვაბი, ცივი ქარი გაქუცული, გაბტყენილი, ატირებული არე-მარე. ყველა ეს მის ტანჯულს გულს მიიმედ დასწოლოდა და შვებას არ ამღევდა. დღეს? დღეს სულ სხვაა. დღეს გაზაფხულდა. უიმედობა გულიდან გადააგდო და წელში გასწორდა, თავი მალა იილო. ის ისევ მზადაა, ბრძოლა განაახლოს ბუნებასთან, იდამიანთან. ბრძოლა არსებობისთვის მას არ აშინებს. ძალასა გრძნობს. გული იმედით ევსება და მთელი არსებით ტკბილსა და ნეტარ ოცნებებს ეძლევა.

ჯერ კიდევ დილა იყო. აქა-იქა უბნებში სოფლებში კონელი გამოსულიყო მყუდრო, მზიან ადგილებზე, თბებოდა მზეზე და ზანტად იცოხნებოდა.

მუდამ მშიერი, დღეს კი მეტის მეტი კამით დაზანტებული და დაზარმაცებული ძაღლები აღარ ჰყეფდნენ. იმათაც მოეძებნათ მყუდრო ადგილი. თავი წინ გაშვერილ ფეხებში ჩაედოთ და ტკბილად სთელემდნენ, დრო გამოშვებით თავს ზანტად აიღებდნენ, დაბალი, ბოხი ხმით წამოიხროდნენ:

— ბლუჰ!—და ისევ შიძინებდნენ.

ტყესა, გზებსა, მინდორში ადამიანი არსადა სჩანდა. მუშაობა შეწყვეტილიყო. არ ისმოდა ცულის კაკუნი, ურმის კრიალი, დედაკაცების ყვირილ-წივილი. ყოველი ოჯახი კამა-სმასა და მზიარულებაში ატარებდა დროს.

მხოლოდ აქა-იქა სოფლის გზებზე თვალს თუ მოჰკრავდით მღვდელსა, დიაკონსა და მნათეს, რომლებიც ჩქარი ნაბიჯით ვადადიოდნენ ერთი ოჯახიდან მეორეში, უსხურებდნენ გლეხებს წმინდა წყლით სახლებს და ულოცავდნენ ქრისტე-აღსდგის დღეს.

მზემ კარგა მალა იიწია და ახლა მალლიდან დაჰყურებდა სოფელს. დათბა, თითქმის დაცხა. სველ ადგილებს ომზივარი ასდიოდა. დედამიწა შრებოდა მზის სხივებზე, როგორც სველი სარეცხი დანთებულ ბუხრის წინ.

სოფელში ხმაურობა და მოძრაობა თან და თან იზრდებოდა. ზოგიერთ სახლიდან გაისმა მალალი, სულისა და გულის გამამხნეველებელი „ხეურო.“ ექვი არ იყო, გლეხები უკვე შეზარბ-აშდნენ. თუ არ ღვინით შექეიფიანებული, გლეხი სახლში არ იმღერებს, არც კი დაილიდინებს.

გლეხმა კარგად სეა, სკამა და ახლა კარში მიიწევს.

აგერ! გაიღო ერთი სახლის კარი და აივანზე გამოვიდა შუა ხნის, მზარ-ბეჭიანი, მძლავრი აგებულობის გლეხი. სუფთა ახალი ტანისამოსი აცვია. თავი მოსწონს. თმა დაბანილი და დავარცხნილი აქვს, წვერი წინა დღით მოუპარსავს. ლო-

რის ხორციტ გაქონილს ტუჩებსა და ნიკაპზე წითელი დაჰკრავს. ეტყობა, წითელი კვერცხის სიმაგრე კბილზე რად უსინჯავს. შეწითლებულ სახეზე კმაყოფილების შუქი უკრთის. ბარბაციტ ჩამოვიდა პატარა კბეზე, მიიარ მოიარა ეზოში და გაჩერდა თავის კამბეჩთან, რომელიც მთელი დღე მზეს არ მოშორებია და მთელი დღე ღრმად ჩაფიქრებული იკობნიდა. გლესს ღიმილი მოუვიდა სახეზე, რაღაცა უთხრა თავის „ჩანგალას“ და სიყვარულით, ზურგზე ხელი გადაუსვა. შემდეგ მიიხედ-მოიხედა და დაინახა თავისი პატარა შვილი, რომელიც მამას შორიდან უკან დასდევდა და თვალს არ აშორებდა. მამამ თითი დაუქნია, ახლოს მისულისყო. შვილმა იცის, რომ მამა ატყუებს, რომ მამას უნდა დაიჭიროს, და აღერსით აწვალოს და არ მიდის, ერთ ალაგას დგას და იცინის. მაშინ მამა წამოეპარა და სწვდა დასაჭერად, მაგრამ მხოლოდ ჰაერი დაიჭირა ხელით, შვილი მარდად გახტა გვერდზე და გაიქცა.—დამაცა, შე ძაღლო, შენა, დამაცა!—მისძახის მამა და ტუჩებზე ბედნიერების ღიმილი უთამაშებს.

კოშკზე გამოიფინა სოფლის ახალგაზრდობა და გაიმართა ლხინი. ოდესღაც მაგარსა, მიუვალს, სოფლის მცველსა და მფარველს, დღეს კი ალაგ ალაგ დანგრეულ, ადამიანისაგან მივიწყებულსა და მიტოვებულ ციხესთან, გავაკებულ ადგილებში ზოგი ლეკურს უვლიდა, ზოგი მღეროდა, ზოგი ბჭობდა და სიცილ-ხარხარში დროს ატარებდა. ამაღლებულ ადგილიდან დაირისა და „ბუზიკის“ ხმა მთელ სოფელს მოედო და ამხიარულებდა ისედაც გამზიარულებულ მცხოვრებლებს. კოშკზე ხალხი თანდათან მატულობდა. ხანში შესული გლეხები ჯერ ღიმილით შესცქეროდნენ ყმაწვილთაობის ლხინსა და ცეკვას, მერე კი ველარ მათმინეს, ჩააბეს ორ სართულიანი ფერხული და მზიარულად დასძახეს: „ქრისტიანთ, ქრისტიანთ გაგვიხაროდეს!“

II

სოფლის სასაფლაოს გვერდით, ოდნავ ამაღლებულ ფერდობზე, რომელსაც მზე დილიდან საღამომდე ადგა, სოფლის

რამდენიმე პატარა ბიჭს მოეყარა თავი და „კვერცხებს“ აწვრავებდნენ“. იმათ არ მიუღიათ მონაწილეობა მამების ქეიფსა და დროს გატარებაში, სამყოფად გაიხსეს პატარა კუქები და მაშინვე აქეთ გამოსწიეს. — ეს ადგილი ისევე იყო დანიშნული „კვერცხების საგორაველად“, როგორც კოშკი ცეკვისა და ლხინისთვის. ყოველ წელს, ადღგომის პირველსა და მეორე დღეს აქ იკრიბებოდნენ სოფლის პატარა ბიჭები და თავისებურად ატარებდნენ დროს. აი ახლაც ისე იყვნენ ისინი გატაცებულნი თავის საქმით, რომ თუმცა კარგად ესმოდათ დაირის ხმა, სიცილ-ხარხარი და სიმღერა, მაგრამ არც გული სწევდათ, წასულიყვნენ და არც უურადღებას აქცევდნენ.

7 წლიდან მოყოლებული 10 წლამდე ბავშვები იყვნენ ყველა ჩასკვნილი. მოქნილი ტანისა, დამწვარი სახეებითა და მკვირცხლი თვალებით. ყველა მათგანს ტანზე ახალი რამ ჰქონდა. ზოგს დახეულსა და დაკერებულ პატარა ჩოხაზე ახალი ჩუსტები ეცვა, ზოგს ფეხები შიშველი ჰქონდა და თავზე ქუდი არ ეხურა, საშაგიეროდ პერანგი ჰქონდა ახალი და პატარა ბიჭი თავის თავს დაჩაგრულად არ სთვლიდა. ვერც ერთს ვერ ნახავდით, რომ თავიდან ფეხამდე ახლებით ყოფილიყო ჩაცმული, რომ რაიმე ნაკლი არ ჰქონოდა, მაგრამ ყველა კმაყოფილი იყო და არც ერთს მათგანს ახრადაც არ მოსვლია თავში, ან სხვისთვის დაეცინა, ან თავისთავზე დაეცინებინა.

ესეც რომ არ ყოფილიყო, არავის არ ეცალა ამისთვის. ისინი ჯგუფ-ჯგუფად დაყოფილიყვნენ და ცდილობდნენ, ძალიან ცდილობდნენ, ერთი-ერთმანეთისათვის წითელი კვერცხები მოეგოთ.

ერთი მათგანი აიღებდა ხელში ყავრის პრტყელ ნატყხს, ააყუდებდა მიწაზე და დაიძახებდა:

— აბა, ვის გინდათ? მოდით, მოდით!

ვინც ამ თავისებურ დოღში იღებდა მონაწილეობას, მივიდოდა და ყავრის თავში დასდებდა თავის შეღებილ კვერცხს, ამ გვარად ყავრის თავში რომ გამწკრივდებოდა ხუთი-ექვსი

კვერცხი, ყავრის დამჭერი დაიძახებდა:—აბა, განი, განას! შამიძისა
 მოეცალეთ!—და ჩამოაცლიდა ყავარს კვერცხებს, რომლე-

ბიც დაეშვებოდნენ თავდაღმართზე და მიგორავდნენ, სანამ
 გზაში არ დახვდებოდა ან ქვა, ან მალღობი ადგილი, ან არ
 გატყდებოდა და მთლად დაიშლებოდა გზაში.

— ოჰ, შენი კირიმე, შენი იარე, იარე, ენგრე იარე! არ
 გაჩერდე, გასწი წინა... ატატატატა... აიტ...აიტ!—ყვიროდნენ
 წვრილი ხმით ბიჭები და კვერცხებს თვალს არ აშორებდნენ.

აგერ გაჩერდა ერთი, გაჩერდა მეორე, მესამე, ორი კი-
 დევ მიგორავს.

— ჰო, შენი კირიმე, შენი!—ჰყვირიან იმ ორი კვერცხის
 პატრონები.

ბოლოს გაჩერდა ერთი. მეორეც გადატრიალდა რამდენჯერმე და ისიც გაჩერდა. იმის პატრონი უკვე ყოინითა და წივილით ვარბის ქვევით და აგროვებს კვერცხებს. მისმა კვერცხმა მოიგო დანარჩენი კვერცხები. — აბა კიდევე, კიდევე — ჰყვიროდნენ ისინი და ვანაგრძობდნენ თამაშობას. კვერცხები ინტერეოდა, ნაქუქდებოდა. ნაქუქებში შედიოდა სილა და მტვერი მაგრამ ამისი ჯავრი არაფის ჰქონდა.

ზოგჯერ ერთ ერთი კვერცხი გზაზე დაიშლებოდა და მაგრად მოხარშული ცილა ერთ მხარეს ვარბოდა, გული მეორე მხარეს, მაგრამ მაშინ პატრონი გაექანებოდა, დასტაცებდა ხელს როგორც ცილს ისე გულს და მტვერს არც კი ჩამოაცლიდა, მაშინვე პირისკენ გააქანებდა.

ამ გვარად ატარებდნენ დროს ბიჭები და ხელს არა ხორციელი ადამიანი არ უშლიდა, მაგრამ აგერ ყველამ თამაშობას თავი გაანება და გზისკენ მიიხედა.

ვიწრო ბილიკით, ნელი ნაბიჯით მოდიოდა ერთი მდიდრულად ჩაცმული, მედიდური სახის ქალი, რომელსაც გვერდით მოსდევდა ხელი-ხელ ჩაკიდებული 10 — 11 წლის ვაჟი, და უკან ცოტა მოშორებით მოსამსახურე ორი სკამით ხელში.

ხმაურობა შეწყდა და ბიჭები გაკვირვებით შეჰყურებდნენ სოფლის ამ არა ჩვეულებრივ სტუმრებს — ვინ არიან?! — თვალებით ეკითხებოდნენ ბიჭები ერთმანეთს.

— იცი, ბიჭო, ეგენი ვინ არიან! — სთქვა ბოლოს ერთმა მათგანმა ჩურჩულით — თედოს სახლები რო დაიკირეს, ისინი არიან! ეგ ბავშვი თურმე ავადაა. ექიმებს უთქვამთ, — ახალშენში წაიყვანეთ, თუ შირჩება, იქ შორჩებაო. ეს სამი დღეა რაც ქალაქიდან მოვიდნენ...

დანარჩენი ბიჭები დაკმაყოფილდნენ ამ განმარტებით, გაკვირვება გაუქრათ სახეზე, მაგრამ მომავლებს თვალს შინც არ აშორებდნენ.

მათი ყურადღება ყველაზე მეტად მიიქცია ყმაწვილმა, რომელიც ქალს მოსდევდა.

დაბამულ ძვირფას პალტოდან გამოიყურებოდა ფერ მიხდილი გამხდარი უსიცოცხლო სახე. მორღვეული, სიც-

ხით აღზნებული თვალეზა. ჩაცვინული ლოყები, წაწვეტილებული ცხვირი, უსიკოცხლო, მკრთალი ტუჩები და ჩხირივით წვრილი კისერი, რომელზედაც ყოველი ძარღვი ადვილად დაითვლებოდა-ყველა ეს ნათლად გამოწმობდა, რომ მის სხეულს რაღაცა უხილავი ძალა შესჩენოდა და ეს ძალა დაუღალავად და იმავე დროს აუჩქარებლივ მუშაობდა, თავის საქმეს აკეთებდა და მის ნორჩ სხეულს აღნობდა, ახავიწებდა, სავარისკენ მიჰქანებდა. მედიდური სახის ქალი და ავადმყოფი ვაჟი, რომელიც ქალის დახმარებით ძლივს შობიჯებდა მოუახლოედნენ ბავშვებს; მოსამსახურემ ფეხი გამოუჩქარა და სკამები მიართვა. ისინი დახდნენ სკამებზე და ქალი მიუბრუნდა ბიჭებს:

— რად გაჩერდით? ითამაშეთ! ჩემმა შვალმა შორადან დაგინახათ და მოისურვა თქვენი თამაშობის ცქერა! აბა, ითამაშეთ! ბიჭებს შერცხვათ და ერთმანეთს შეხედეს.

— ნუ გრცხვენიათ, ითამაშეთ, ჩვენ ასე გიყურებთ—გაუმეორა აღერსიანი კლოთი ქალმა.—ვითამაშოთ!—სთქვა ერთმა.

— აბა წავიდეთ გაამხნევა მეორემ აშანაგება და კვლივ თავის საქმეს შეუდგნენ. ბოლოს ისე გაერთვნენ, რომ სულაც გადაავიწყდათ, რომ იქვე, მათ გვერდზე, უკბონი ისხდნენ და ყოველ მათ ნაბიჯს თვალს ადევნებდნენ.

— ჩამოეცათ. ჩამოეცათ!—ყვიროდნენ ისანი მხიარულად.

— ჩემი გაუსწრებს!!

— დიახ, ჩემო გაასწრებს!

— მაგასაც ვნახავ! აი, შენი კირიმე, სენი! აგრე, აგრე! ვისაც კვერცხები სულ წაეგო, გასულაყენე განზე და საქმე რო აღარა ჰქონდათ, ბლოქუნობდნენ, კიდაობდნენ და ერთმანეთს სირბილში ეჯიბრებოდნენ.

— გაჩერდი, თუ ბიჭი ხარ!—დაიძახებდა ერთი, ქორივით ეცემოდა მეორეს და გაჩდებოდა კიდაობა. ერთმანეთს ხან სარმის გამოჰკრავდნენ, ხან თეძოზე მოიდებდნენ და, ხან ჰამანდზე წამოიდებდნენ. ეტყობოდათ, ბავშვდნენ დადებს, რომლებიც დღეობებზე კიდაობენ ხოლმე.

მედიდური სახის ქალი პატარა ხანს უცქეროდა ბავშვებს თამაშობას. მათ ევილ-ხივილს დრო გამოშვებით შთაბეჭდილებას უზიარებდა 'შვილს და 'შვილთან ერთად ხარობდა და იცინოდა. შემდეგ სახეზე თანდათან შეემა ღრუბლებმა გადმოუარეს და ბოლოს მწარე ფიქრებს მთლად მისცა თავი. ის დაჟინებით და ვირვებით, მისჩერებოდა ერთ წერტილს და სახეზე უზომო ტანჯვა ესატებოდა.

მზემ კარგად გადიხარა დასავლეთისკენ და მთის იქით გადასვლას იპირებოდა. პაერი დარბილდა, საამური ფერი მიღო. ფრინველთა კიკიკი და გალობა თანდათან მიწყდა. კოშკიდან დაირისა და „ბუზიკის“ ხმა დრო გამოშვებით მოდიოდა. ქვევით, სოფელში მოხუცებული ქალები საქონელს აბინავებდნენ. საღამო დგებოდა ისეთივე მშვიდი, ისეთივე თბილი და მხიარული, როგორც უკვე განვლილი დღე.

მაგრამ ავადმყოფი შვილის დედა ვერ ამჩნევდა ვერც ბუნებას და ვერც ამ მშვენიერ საღამოს. ის ისევ ისე უძრავად, მთელი ტანით მოშვებული იჯდა სკამზე და ერთხელევე დანიშნულ წერტილს თვალს არ აშორებდა.

უცებ დედა შეკრთა და შვილისკენ მიიხედა. თვითონაც არ იცოდა, რად მიიხედა, რადგან შვილი მისი არც განძრეულა სკამზე, არც დაულაპარაკნია და არც დაუკენესია. მიხედვით საქირო იყო. ათი წამის წინად მცინარი და გამხიარტლებული ყმაწვილი უსულო, ქვის ქანდაკებასა ჰგავდა. მთელი ტანით წინ წაეწია, თეთრი გამხდარი კისერი წაეგძელებინა, სახე უარესად გაფითრებოდა და შავი, დაღლილ-დაქანცულ თვალები უძრავად იმ წერტილს მისჩერებოდა, სადაც ბიჭები ირეოდნენ და მხიარულობდნენ.

დედას თვალებში შიშმა გაურბინა და, გული რო ველარ მოითქვა, ჩურჩულით ჩაეთხა შვილს:

— შვილო, რა მოგვიდა?!

ყმაწვილი არ განძრეულა.

— არჩილ! ხომ არ შეგცივდა? წავიდეთ სახლში, წავიდეთ. — ნახად ჩილაპარაკებდა დედა.

ყმაწვილმა მხოლოდ ახლა შეჰხედა დედას და სახის მკვრივ მტყველებს ოდნავაც არ შეუცვლია, ისე უთხრა.

— რა ბედნიერები არიან, დედა... ეს ბიჭები... დედა შეშფოთდა.

— ოჰ, ჰო... მართალი ხარ... შენ მართალს ამბობ... — მთლად დაიბნა ის—წავიდეთ, ახლა ჩაი დავლიოთ, მერე დავწვეთ, დავიძინოთ...

შვილს თითქოს არ გაუგონია დედის სიტყვები, განაგრძობდა:

— უყურე, ფეხშიშველები არიან... დაგლეჯილი ტანისამოსი აცვიათ... მაგრამ... ბედნიერები არიან...

— აბა, ეგ რა ფიქრები მოგდის, თავში? — უპასუხა მსწრაფლად თავ-ზარ დაცემულმა დედამ—მაგათ მაგ ბედნიერების მეტი არა აქვთ რა შეილო, შენ კი!.. შენ ახლა ავადა ხარ, მორჩები და შენც ირბენ და ითამაშებ მინდვრებში...

შვილმა თავლის ქუთუთოები ნელა ასწია მაღლა და დედას შეჰხედა... მის თვალებში გამოიხატებოდა ისეთი სევდა, ისეთი უიმედობა, თანაც ისეთი წყურვილი სიცოცხლისა, რომ საბრალო ქალს მთელი სახე მოეშალა და რომ შვილისთვის არაფერი შეემჩნევიანებინა, მოსამსახურეს სასტიკი ხმით მიუბრუნდა: — რაღას უყურებ! აიღე სკამები და წავიდეთ.

დედა შვილი და მოსამსახურე იმავე გზით, რომლითაც მოვიდნენ, იმავე ნელი ნაბიჯით სახლისაკენ გაემართნენ...

გაიარა ნახევარმა საათმა და ბიჭებიც სირბილით დღემწინ თვედალპართზე თავთავიანთ სახლებში.

ბგ. ყიფიანი.

პირველი გაზაფხული

აზაფხულია. დაიღობო
მიწა ეუუენა წვიმაში,
ააბოეორა ჩიტები,
ამ გაზაფხულის დილაში.
ღმერთს მადლი გადაუხადა
ზამთრის ნატანჯმა ღილაში.

ამწვენდა კალის პირები,
კორდებს ამშვენებს ლუსუმა.
იამაც გამოიღვიძა,
წამოდგა, დაიკრუსუნა.
ეძინა მთელი ზამთარი,
ზაფხულის მოსვლა ელხინა,
წარმოსთქვა ნაზი, ტკბილი ხმით:
„რა ღიდი ხანი მეძინა!“
თავს უკრავს პატარძალივით
უფალს მადლობის ნიშნადა,
რომ კიდევ იგძნო სიცოცხლე
მკვდარმა ექვსის თვის წინადა.
რას იფიქრებდა საბრალო
თუ მტერი ჰყავდა მზირასა:
იისა მოსაკრებდა
თამრიკო ადგა ღილასა,—

დაცუცუნებდა ტყეშია
 იქავე, სახლის ახლოსა.
 რა ია ნახა, გაწითლდა,
 უნდა რომ ხელი ახლოსა,—
 მოწყვიტოს, გულში ჩაიკრას,
 მერე წაუღოს დედასა.
 იამ შეუტყო წადილი,
 ბავშვთან საუბარს ჰბედავსა.

ი ა

გოგოვ, შე ცუგრუმელაო,
 პატარავ, თითის ტარაო,
 რომ მოცუცუნდი ჩემთანა,
 ნეტავ ვინ დაგიბარაო?
 მეც პატარა ვარ, ობოლი,
 ლამაზო, ოქროს თმიანო,
 რა დაგიშავე, ისეთი,
 რომ გინდა დამაზიანო?!
 ძლივ სადმე აღვსდევ მკედრეთათა
 საბრალოს ია მქვიანო.
 სიკვდილი ძლიერ მაშინებს,
 ვდნები და ვქრები შიშითა,
 რად გინდა, სული დაელიო
 ვაებითა და კიშითა?!

თამარიკო

რა ვქნა, რომ ძლიერ მიყვარხარ
 და მესიზმრები ძილშია.
 მინდა გაკოცო ლოყაზე,
 მისიამოვნო ცხირშია.
 განა საქმელიდ მიწდიხარ,
 როდი ჩაგიდებ პირშია?

ი ა

რა კი მომწყვეტავ, მოვკვდები
 მერე რაც უნდა მიყავი.

ვგრე კი არა, რას გეტყვი:
 მოდი, ჩემი და იყავი
 მუდამ დღე მოხვალ ჩემთანა,
 შენ მე მაკოცებ, მე—შენა.
 როცა მოგინდეს რომ მნახო
 გამოიქცევი ჩემსკენა.
 ლექსები ვიცი ტკბილები,
 ზღაპრები ჯურა-ჯურაო,
 სიამოვნების ცრემლი სდის
 ვინაც კი დაიყურო.
 ის რა კაცია, ვინც ჩემთვის
 სიცოცხლე შეიშურო.
 მე მომკლო შენ კი იცმუკო,
 იძახო: „ურა—ურაო?!“
 თამრიკომ თავი დაჰკიდა,
 ცრემლით აევსო თვალები
 ფიქრობდა: ია არ სტყუის,
 მართლია შესაბრალები.

თამრიკო

მაშ წავალ, დედასა ვკითხავ,
 ის როგორს მომცემს რჩევასა.
 გაიქცა იმავ წამშია
 თამრომ მიჰმართა დედასა.
 უამბო ყოველიფერი
 გაგონილი და ნახული,—
 და დობილების სურვილი
 იისგან გამოსახული.
 „ძალიან კარგი იქნება,
 დედამ დაუცა დასტური:
 „დადობილება სჯობია,
 მოსწყვიტო, რაა საშური?
 ერთს დღეს თუ ისიამოვნებ,

მეორეს მკენარი დაგზავდება.
 ბოლოს დაიწყებ ნანვასა,
 თან სიივკაცეც შეგვრჩება“.

მას აქეთია თამრიკო
 სულ იის გვერდით ყუნთია,
 იას ხან თავ-შალს მოახვევს,
 ხან დაფარა ქუდია,
 რომ ააცილოს ბოროტი,
 არა შეემთხვას ცუდია.

იაც უამბობს ზღაპრებსა,
 სიტყვა არ უთქვამს მრუდია.
 ზაფხულს სამოთხედ უხატავს,
 ზამთარს კი ჯოჯოხეთადა.

ერთსა მეორის ნალეველად,
 მოუთავსებლად ერთადა.—
 ყვავილებიხა ტრფიალზე,
 შხამა-ბალახის წყევასა,
 უამბობს თავის დობილსა...

შესტრფის ალვის ხის რხევასა,
 ეუფუნა წვიმის წკაპ-წკაპსა,
 საამოდ ჩამოდენასა.

ტიკტიკებს ია ყრმისავეით,
 ტკბილად აუბნებს ენასა.
 ყურს უგდებს ჯორგვი ქინქარი,—
 ათას წლოვანი მუხებში,
 ჩაიუბნებენ თავისთვის:
 „ლაზლაომს გასაფუჭები.

ბაღლია. გამოუცდელი,
 ეხალისება ტიკტიკი...
 ამ დროს მერცხალიც მოფრინდა,
 გაზაფხულისა შიკრიკი...
 ბევრის საუბრით დაღლილმა

თავი დაჰკიდა მთხრობელმა
 და მიხუტა შინარე
 ია გულ-მკერდზე მშობელმა.
 ბევრი უძახა თამრიკომ,
 გაიღვიძეო, იასა;
 ვერ შეასმინა ვერა-რა
 თავის დას პირი-მზიანსა.
 თავადაც ძილმა დასძლია
 და მიეძინა ღვთიანსა.
 იმათ რომ ტკბილად ეძინათ
 ბუნებამ ფერი იცვალა.
 რაც ტანზე კონკები ეცვა
 ახალზე გამოიცვალა.
 მწვანის ფოთლებით შეიმკო,
 აყვავდა წითლად-ყვითლადი
 ცა, ღვინო-მიწა ცხოველნი,
 შეზავდა ყველა ტკბილადა.

ვაჟა-ფშაველა.

1908 წ.

უცნაური გალია

დღგომამდის ცოტა დროლა დარჩენილიყო. ადამიანთან ერთად თითქოს ბუნებაც მზიარულობდა ბრწყინვალე დღესასწაულის მოლოდინში. გაწბილებული და შერცხვენილი ზამთარი ჩუმად სადღაც

გაპარულიყო და მის მაგიერ გაზაფხულს დაედგა თავისი ზურმუხტის ტახტი. ადამიანთან ერთად ტყეები, მინდორ-ველნი და ბაღები ფერად ტანისამოსით იმოსებოდნენ. ირგვლივ ფრინველთ საამური ეივილ-ხივილი ისმოდა. ტოროლა, მერცხალი და სხვა მომღერალი ფრთოსანნი ერთმანეთს ეჯიბრებოდნენ,

ვინ უკეთესი ჰანგით შეამკობს და შეეხმატკბილება სულს, ვინაა გულის მაცოცხლებელს დილის განთიადსაო.

დიად, ყველანი ემზადებოდნენ სააღდგომოდ, ემზადებოდა გლეხი ილია გელაშვილის ოჯახიც. ილიას ცოლი, თებრო დიდ-მარხვის პირველ კვირიდანვე შეუდგა მზადებას. განსაკუთრებით აქმევდა ორ ყვერულსა და ერთ გოქს, რომ სააღდგომოდ დაემსუქებინა. ამასთანავე იმედი ჰქონდა, რომ ახლად მოკიდებული ნათლიაც სააღდგომოდ ერთ კარგ ბატკანს უძღვნოდა. თებროს ცოტა ღვინოც მოეპოვებოდა ქვევრში. საზოგადოდ ილიას ოჯახი არც მდიდარი იყო, არც ღარიბი. თავისი შრომით და გაფთხილებით სარჩოსა შოულობდნენ, მშვიდრები არ იყვნენ; ეს კი იყო, რომ ფულად არა ჰქონდათ-რა. აი ეხლაც, აღდგომის წინ, ილიას ცოლშვილი ძველ, ათას ნაირად დაკერებულ ტანისამოსით დაუდიოდა.

— ეხლა, არ იფიქრებ არაფერს, ე ბავშვები რომ ტიტვლები გვრჩებიან სააღდგომოდ? დაეკითხა თებრო.

— ამ მღვდელს მიართვით რამეო! შეილოსან, ვიცი, რის თქმაც გინდა: მეც ახალი კაბა მიყიდე სააღდგომოდაო, განა?

თებრო ცოტა წამოწითლდა, რაკი ილია მიუხედა დაფარულ აზრს; მაგრამ მაინც არ გამოტყდა.

— მე ჩემზედ კი არა ვზრუნავ, ბავშვებზედ გელაპარაკები, ბავშვების ტანისამოსზედ უნდა მოვიფიქრო რამე.

— უნდა რამე მოიფიქრო! ცარიელა ფიქრით რა გამოვა, შეილოსან, შენ ის მითხარი, საიდგან ვიშოვნო ფული?..

— აი ე შეშა დაუდე ურემზედ, ჩაიტანე ქალაქს, გაყიდე და ფული იქნება.

— მერე ჩვენ მზეს მივეშვიროთ ხელები? დაცინვით ჰკითხა ილიამ.

— მზეს კი არა, მთვარეს! მე მართლა გელაპარაკები, შენ კი სულ სამასხაროდა გაქვს ე დასამიწებელი ენა მომზადებული. იცოდე, თუ ბავშვები ტიტლიკანები დარჩნენ, სტუმართან შენ შერცხვები, მე კი არა!

— სტუმართან, მე მოგახსენებ, მთავარმართებელნი და მისი ამაღლა არ გეწვიოს! თავსა და ბოლოს კოკლი ნათლია გეწვევა თავის ტყაპუკით და ერთ ბრუციან თიკანს ან ბატკანს მოგგვრის.

— უი, დაგიმიწდეს ეგ ენა, კარგი ენა ღმერთს შენთვის არ მოუცია. შენ ვინ არა გჯობია! იქნება ეს კინკლაობა ჩხუბადაც გადაჰქცეოდათ, რომ იმ ღროს მეზობლიანთ სანდრო არა სწგვეოდათ.

— ილია, ხვალე ქალაქს შეშა მიმაქვს და შენც ხომ არ წამოიღებ, ერთად გვიჩვენია მგზავრობა. სხვებიც მოდიან. ილია დასთანხმდა და შეუდგა მზადებას.

სალამოზედ, როდესაც ურემი უკვე დადებული იყო, და ყველანი დარწმუნდნენ, რომ მეორე დღეს ილია ქალაქისკენ მიდიოდა, მას გარს შემოეხვივნენ ბალები, რომელნიც ბლომადა ჰყავდა და ყველა რისამე ყიდვას აბარებდა.

— მე წითელი ბაშმაკები მიყიდე!

— მე ქოლგა!

— მე გლიცერინას საპონი.

— სენ ლაღა გიკილა? მოუჩლიქა ენა ილიამ სულ პატარას.

— აჩუა! მოკლედ მოუქრა მამას სიტყვა. პატარა ნიკომ.

— შენი შეილი არ არის, ვერ გეტყვის თუ! გადაჰკრა თებრომ ქმარს.

— თქვენ რაღა მოგართვით, ქალბატონო? მიუბრუნდა ილია ცოლს.

— უი, მიწამ გიყოს პირი! სიცილით მიაყარა ქოქოლა თებრომ ილიას.

— მე რაღა დავაშავე? წყენითა ჰკითხა ილიას სულ უფროსმა ვაჟმა, გაბომ.

— სიკვდილსაც დავეიწყებიხარ, შეილო! შენ სულ დამევიწყდი. შენ რაღას გვიბრძანებ?

— მე, მამილო, კბევრს არასა გთხოვ... ნება მომეცი, წამოგყვე ქალაქს.

— რა უნდა გამოიკეთო, რომ წამომყვე, ტყუილად დაი-
 დლები.

— არ დავიდალები, მაპილო.

— ჰო და მართალს ამბობს, წამოვიდეს, ჯერ ხომ ქალა-
 ქი არ უნახავს, — წაექომაგა შვილს დედა.

— არც მაგაზედ გაწყენიებთ, წამოვიდეს, უპასუხა ილიამ.
 მეორე დღეს დილით ადრე ორთავე მამაშვილი და მათი
 მეზობელი სანდრო უკვე მიერეკებოდნენ შეშით დატვირთულ
 ურმებს ქალაქისაკენ. სოფლის ბოლოს რომ გავიდნენ, ილიამ
 უცბად შესძახა:

— შენ სადღა მოდიხარ, შე ვერანა, შენა!

მიიხედეს ყველამ და დაინახეს ილიას ძაღლი, თოლია.
 თოლიამ იცოდა, ყოველთვის გაჰყვებოდა ხოლმე თავის პა-
 ტრონს ქალაქში.

— მგელმა-კი შეგკამოს, რომ შენ ადამიანი ვერსად ვერ
 გაგებარება! ამისი ნამუსი რომ ვიცი, ქალაქში ერთ დავიდა-
 რაბას გადამკიდებს. ან დაჰკენს ვისმე, ან მოიტაცებს რასმე.

— არა, ჩემო ძმავ, ტყუილად ემდური თოლიას; ეგ რომ
 არა ყოფილიყო მთელ უბანს ტურა-მგლები აიკლებდნენ ამ
 ზამთარს. არ გახსოვს, როგორ დაითრია გასატიელბელი
 მგელი, ეხოში რომ მოგიხტა ამ ზამთარს და ბურვავს პირი
 დაავლო. რას ამბობ, ეგეთი ძაღლი ოჯახის ამშენებელია.

— ეგ მეც ვიცი, ჩემო სანდრო, მაგრამ მეტის მეტი
 ავია, შიში მღევს ხოლმე როცა ქალაქში ჩამომყვება, არავინ
 დაჰკბინოს და სადავიდარაბოდ და საშტრაფოდ არ გამიხადოს
 საქმე; ხომ იცი, იქაურ პოლიციას ჩემი მტერი ჩაუვარდა
 ხელში.

II

უკვე კარგად დაღიმებული იყო, როდესაც ჩვენი მგზა-
 ვრები ქალაქს ჩავიდნენ. ჩვეულ გომში შეაჩერეს ურმები,
 გამოუშვეს საქონელი და საქმელი დაუყარეს. დაღლილ-და-
 ქანცული ხარები მალე დაწვნენ და ცოხნა დაიწყეს. ხარების

მაგალითს წაჰბადეს ილიამა და გაბომაც, მიწვენენ ურემთან და გულიანად ჩაიძინეს. არ ეძინა მხოლოდ თოლიას. თუშკა ისიც თავის პატრონებზედ ნაკლებ დაღლილი არ იყო, მაგრამ თავის მოვალეობას პირნათლად ასრულებდა; როგორც ყოველთვის, ეხლაც მზად იყო პირისახეში ჰკეზოდა, თუ ვინმე გაჰბედავდა ახლო მისვლას...

ახალი გათენებული იყო. მზემ ის ის იყო წითლად ამოაშუქა და მღვრივე შტკერის წყალს ლაპლაპი დააწყებინა. ილიამ გააღვიძა გაბო, თვითონ კი ხარები წაასხა წყლისაკენ. ილია ახალი წასული იყო, როდესაც გაბოს უცბად ძაღლების ყეფა და წკმუტუნე მოესმა. არ გაუვლია ერთ წუთს, გაბოს პირდაპირ ქუჩაში ჩამოატარეს უშველგებელი გალია რომელიც ცხენის ურემზედ იდგა. თვითონ გალია-კი საესე იყო სხვა და სხვა ჯურის ძაღლებით; გაბო უცქეროდა და ვერ მიმხვდარყო, თუ რასა ნიშნაედა ეს საკვირველი გალია, ან სად მიჰყავდათ ეს ძაღლები. უკვირდა რომ ამოდენა ძაღლები ერთად იყვნენ შეგროვილნი და კი არა ჩხუბობდნენ. მაგრამ, არც თოლიას გამოეპარა საკვირველი გალია. ეტყობოდა, ისიც ძალიან გააკვირვა ამ სანახავმა. ძაღლების დანახავზედ თოლია გაექანა და ყეფა დაუწყოთ. დატყვევებულმა ძაღლებმა ყეფა-ყმუილით უპასუხეს. თოლია ეძგერა გალიას და მოუნდომა დამწყვდეულ ძაღლებს ანგარიშის გასწორება. მეძაღლემ ამის დანახავზედ ერთი ლაზათიანი შოლტი უთავაზა თოლიას, თოლია დაჩვეული არ იყო ცემას, დიდად უიკადრისადა შიგ გულში ეცა. ცუდ დღეს დააყენებდა უბედურს, რომ ამხანაგი არ მიშველებოდა.

— ვისია ეს ძაღლი? გაბრაზებულმა ჰკითხა მეძაღლემ მეურმეებს.

გაბოს მოაგონდა წინა დღით მამის ნათქვამი. და შიშით ხმას არ იღებდა.

— ვისია ეს ძაღლი? ხელმეორედ კიდევ უფრო მკაცრად შეეკითხა მეძაღლე მეურმეებს.

— არ ვიცი, ჩვენი არ არის, უპასუხეს მეურმეებმა.
 --- დაიქირე! უბძანა მეძალღემ ამხანაგს.

თოლიას უცბად გადააცვეს თოკი და წაათრიეს გალიისაკენ.

ჩვენი ამაყი, გულადი და თავმოყვარე თოლია, რომლის შიშითაც გულები ჰქონდათ დახეტქილი სოფლის ძაღლებს, ღორებს და გოკებს, ეხლა საცოდავს და შესაბრალისს არსებებს წარმოადგენდა: მიკრუნჩხულიყო გალიაში კარებთან კუნჭულში, კანკალებდა და თრთოდა. იქვე მყოფ ძაღლებთან ჩხუბზედ აღარც კი ჰფიქრობდა ისევე, როგორც მისი მეზობლები არა ფიქრობდნენ იმასთან ჩხუბს. საერთო უბედურებას, ეტყობოდა, მტრებიც კი მეგობრებად გარდაექცია. თოლია თავისი ლამაზი და ჰკვიანი თვალებით გაბოს გაჰყურებდა, თითქოს უსაყვედურებდა:

— სჩანს, ძველი ამაგის დახსომება არა გცოდნიათ. არა გრცხვენია, მუდამ თქვენი ერთგული ვიყავი, დღე და ღამ თქვენ გემსახურებოდით, ზამთარ-ზაფხულს თქვენი მცველი და დარაჯი ვიყავი და ეხლა არც კი გინდათ დამიხსნათ ამ საშინელი ტყვეობიდან! გიგლა, მიშველე!

გაბოსა და თოლიას თვალები ერთმანეთს შეხედნენ, გაბო მიხვდა თოლიას მუდარებას, გულმა ძაღზედ ცემა დაუწყა და ათრთოლებული ხმით დაეკითხა მის გვერდით მდგომ გლეხს:

— ძია, სად მიჰყავთ ეს ძაღლები?

— ეგ ძაღლები, შვილო, დასაღრჩობად მიჰყავთ.

— როგორ დასაღრჩობად? — შეშინებული ხმით იკითხა განცვიფრებულმა გაბომ.

— აი ე მაგ გალიას დაატარებენ ქუჩა-ქუჩა, და სადაც უპატრონო ძაღლს შეხედებიან, იქერენ, გალიაში სხამენ, შემდეგ ქალაქ გარედ მიჰყავთ. იქ ძაღლებს დააღრჩობენ, გაატყავებენ, ღეშს გადაჰყრიან, ტყავებს კი გაჰყიდიან.

— მაშ თოლიასაც დააღრჩობენ? — დაეკითხა გაბო.

— თოლიასაც დააღრჩობენ, შვილო, არც მაგის დაინდობენ.

გაბოს ელდა ეცა. ის ვერ შერიგებოდა იმ აზრს, რომ თოლიას, მათ საყვარელ თოლიას დაახრჩობდნენ.

— არა, ეს შეუძლებელია! რაც უნდა დამემართოს, თოლიას უნდა ვუშველო, სიკვდილისაგან დაეიხსნა! გაიფიქრა გაბომ. მაგრამ საკითხი ის იყო, რა ნაირად უნდა ეშველნა?

— მოვეუცადო მამილოს? სანამ ის მოვიდოდეს, ძაღლებს შორს წაასხავენ, სადღა ვიპოვნით. არა, ისევ სჯობია, მე გავყვე.

გაბომ ჩააბარა სანდროს შეშინი ურემი, თვითონ კი დაედევნა გალიას. გადასწყვიტა მისულიყო მეძაღლეებთან, გამომტყდარიყო, რომ თოლია იმათი ძაღლია, და ამ ნაირად დაეხსნა იგი ვანსაცდელისაგან.

— მაგრამ რომა მცემონ, ან დამიჭირონ?

გალიას ცხენი მიაქანებდა, გაბომ უკან ძუნძულით მისდევდა.

ბოლოს გალია შეაჩერეს ერთი დუქნის წინ. მეძაღლეებმა გადაავლეს თვალი ნადავლს.

— იცი, ვანკა, — უთხრა ერთმა მეორეს — წრეულს ამოდენა ძაღლები აროდეს არ დაგვიჭერია. ყველაზედ უკეთესი კი ეს თეთრი ძაღლია. ამისი მოკვლა აფსუსია.

— უუ, ვერანა, კინალამ არ დამგლიჯა! იცი, საშკა, ეგ ძაღლი ნამდვილად იმ შეურმეებისა იყო მაგრამ შეეშინდა და გადაფიცეს.

— ვისიც უნდა ყოფილიყოს, ეხლა კი ჩვენია.

— მოდი, საშკა, ერთი ამ დუქანში შევიდეთ, და ამ ძაღლების სადღეგრძელო თითო არაყი გადავკრათ!

გგონია, უარი გითხრა? შევიდეთ, თითო კი არა ორორიც გადავშუშხოთ! რა ცუდ ფეხზედ ჩვენ გამოვედით?!

ამხანაგებმა შეაღეს დუქნის კარები და შევიდნენ. გაბომ ამ დროს შორი-ახლოს იდგა. ერთხანად დააპირა დუქანში შესვლა, მაგრამ უცბად ერთმა აზრმა გაუელვა, და გულმა ტოკვა დაუწყა.

— ეს ყველას ეჯობინება, გაიფიქრა გაბომ. თოლიას გადავარჩენ სიკვდილს!

გაბომ მიიხედ მოიხედა. ჯერ კიდევ აღრე იყო. ქუჩაში მოსიარულენი კანტი-კუნტად მოჩანდნენ. გაბო ფეხ-აკრებით საჩქაროდ მიუახლოვდა გალიას, ერთი კიდევ მიიხედ-მოიხედა და ეცა გალიას; საჩქაროდ გაალო გალიის კარები და ნელი ხმით წასწურჩულა კარებთან მდგომ თოლიას:

— თოლია, აბა გამომყევი!

თოლიასაც ეს უნდოდა. იშვირა ფეხი, გადმოხტა გალიიდან და მსწრაფლად გამოუდგა გაბოს, რომელიც ქულ მოგლეჯილი თავქვე გარბოდა.

თოლიას მაგალითს სხვა ძაღლებმაც მიჰბადეს. ერთ წამში გალია უკვე ცარიელი იყო. მოულოდნელად გათავისუფლებული ძაღლები რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ გარბოდნენ ყვეფით ზოგნი საით და ზოგნი კიდევ საით. ძაღლების ყვეფაზედ მძაღლეები დუქნიდან გამოცვივდნენ და ელდა ეცაო... სასაცილო სურათს წარმოადგენდა იმ წუთს ქუჩა: ურთის მხრივ

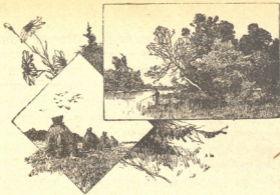

გახარებული ძაღლები — ზოგი ალთას გარბოდა, ზოგი მდინარეში ჩაიშრია, ზოგი კი დაიღუპა. მათგან მხოლოდ ერთი გადარჩა, რომელიც მთელი მარტის მანძილზე იმდენად იმეორებდა, რამდენადაც იმდენად იმეორებდა, რამდენადაც იმეორებდა. მათგან მხოლოდ ერთი გადარჩა, რომელიც მთელი მარტის მანძილზე იმდენად იმეორებდა, რამდენადაც იმეორებდა, რამდენადაც იმეორებდა.

მესამე დღეს გაბო გულ მოდგინეთ და დაწვრილებით უამბობდა სოფლის გოგო-ბიჭებს საკვირველი გალიისა და თოლიას ამბავს.

ვასო ჯაფარიძე.

ს ა თ ა გ უ რ ი

(გაგრძელება)

14

ღვდელმა წირვა ჩვეულებრივზე აღრე გამოიყვანა, ასე თერთმეტი საათი იქნებოდა, რომ საყდრიდან ხალხი გამოიშალა. წირვაზე მხოლოდ ესტატე და მისი რძალი სოფიო იყვნენ. ეფემია-კი სახლში მზარეულობდა, სტუმრებს მოელოდა. ჩვეულებისამებრ ამ საუფლო ღდეს ძია ესტატე უსტუმროდ არ დადგებოდა. ეფემიამ ყველაფერი მოამზადა. ღვინოც ამოიღო

ქვევრიდან დოქებში და აჭერ ესტატეც გამოჩნდა თავის სტუმრებიანად. წინ მღვდელი, მოხუცებული მაქსიმე მოდიოდა, წითელს ბზის ჯოხს მოიბჯენდა, თეთრი წვერი გულმკერდზე სცემდა, გაეინელილებული სახით მზიარულად მოლაპარაკებდა. იმას გვერდს მოსდევდა დიაკვანი, მასწავლებელი სპირიდონი, „ატსტანოი“ კაპიტანი მიხეილი, რუს-ოსმალეთის ომის დროინდელი გმირი, რომელიც სოფლად ცხოვრობდა

თავის მამულში და თავის სიკაცხლეს ატკობდა, მგუნებში
 იხალისებდა წარსულის მოგონებით, გლეხებთან თავის ვაჟ-
 კაცობაზე და გმირობაზე საუბრით. იმათ მოსდევდა რამდენიმე
 გლეხკაცი. ეფემიამ დაინახა—რა მომავალი სტუმრები
 მაშინვე შეუდგა სუფრის გაშლას. და გადაფინა ტახტზე გრძე,
 ლი, ლურჯი სუფრა, დაალაგა პურები, დადგა შუა სუფ-
 რაზე ბლუდი, რომელზედაც ჯერ ისევ ორთქლი ასლიოდა
 აღმა ფეხებ—აშვერილს დედალს. ჩაამწკრივა ბოთლები, და-
 ალაგა სხვა და სხვა სანოვაგე. აგერ სტუმრებიც შემოქუჩდნენ
 დერიფანში და აუტეხეს ფეხებს ბრახა-ბრუხი; იყრეინებდნენ
 ფეხსაცმელებიდან თოვლს და ტალახს.

„მობრძანდით, ბატონებო, მობძანდით, არაფერი უშავს.
 ნუ შესწუხდებით, იატაკი არ გაფუჭდება,—უთხრა სტუმრებს
 ეფემიამ, რომელიც წინ გაეგება და გულმოდგინედ ეპატიე-
 ბოდა სახლში.

— მოგვილოცნია დღესასწაული, დაესწარით მრავალს:
 შეუღლით, შვილებით!—ულოცავდნენ სათითაოდ სტუმრები.

„გმადლობთ, თქვენიანად!—უპასუხებდა დიასახლისი და
 თან თავს უკრავდა ყველასა—აბა, მზადა ხარ ეფემია—ქალო?!
 დეეკითხა ესტატე შეუღლეს:—გვშიან. აი მამა მაქსიმე სულ
 მუდამ იმას გვიბძანებს ხოლმე, პური და ლენო ახარებს გულ-
 ხა კაცისასაო,—დააბოლოვა სიცილით ძია ესტატემ.

„ღვთის მოწყალებით ყველაფერი მზად არის“ წარმოს-
 თქვა ეფემიამ.

ოღონდაც რომ ახარებს.—სთქვა მამა მაქსიმემ და ესევე
 გაიმეორეს სხვებმა. მიიპატივა ესტატემ სტუმრები სუფრაზე
 და ესენიც დალაგდნენ, ზოგნი მუთაქებზე მოკეცით, სხვანი
 ჩიკებზედ *) არყით დაიწყეს. თამაღობა ყველამ ესტატეს მი-
 ულოცა, ჯერ ერთი როგორც ნაკურთხს საზოგადოების ამორ-
 ჩეულს და მეორეც, როგორც მასპინძელს. ესტატე პირვე-
 ლად უარზე დადგა, ბოლოს დასთანხმდა გაჩაღდა სმა-ქამა.

*) სკამებზედ.

ძია ესტატემ პირველ სადღეგდელოსთანავე მრავალ—~~გამგონილ~~ შემოსძახა.

თაგვები რაღას შერებოდნენ?..—ეწოდნენ სათაგურს, რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ, თან ადამიანებზე, იმათ ქეიფზე ბრაზობდნენ: ჩვენ ვტირით, ვგენი იმღერიანო. არა-ჩვეულებრივი ფეხების ფხაკური აუტეხეს, თან სხვა და სხვა სუნი აბრაზებდათ. განჯინა, როგორც უწყით იქვე ტახტის თავში იყო, ასე რომ ძია ესტატე განჯინის ძირითა პირ თავს ახვედრებდა. სტუმრები და მასპინძელი კარგად შეზარბოვდნენ.

— ქალო ეფემია!—დაიძახა ესტატემ:—ამ განჯინაში რაღაც ამბავია.

— დამიდგა თვალი! წარმოსთქვა ეფემიამ და ორი თითი მიიღო ტუჩზე გაკვირვების ნიშნად:—ფაცა-ფუცში სათაგური როდილა მომიგონდა უეკველად თავი გაებმოდა,—წარმოსთქვა ეფემიამ და გაემართა განჯინისაკენ,—განა ერთი, დედაკაცო, აქ ისეთი ხმაურობაა, რომ იქნება ასი ერთად დავიჭიროსთ სათაგურმა,—სთქვა ესტატემ.

— ხმაურობა დიდი ხანია ისმოდა, მაგრამ ყურადღება არ მივაქციეთ, სთქვა მასწავლებელმა და სხვებმაც შეეშოწქეს.

ეფემიამ განჯინა მარდად გააღო. სათაგურს სწრაფად ხელი დაატანა შიგ თავი შენიშნა, ხოლო სხვა თაგვები ვერ დაინახა რადგან განჯინაში ბნელოდა. სათაგური გადმოიღო და აი საკვირველება! მთელი აკიღო თაგვებისა თან გამოჰყვა; ცელქა ფხორა, ცქმუნა, კუდა, ეცა ბეცა, და სხვანი მრავალნი ამ სურათზე ყველამ თვალები ქყიტა, ქიქები ხელში გაუჩერდათ და პირ-ლიად დაუცწყეს ცქერა. თაგვები მაგრა ჩასკიდებოდნენ ერთმანერთს ამხანაგის საშველად, მაგრამ რადგან შველა აღარ შეიძლებოდა, უშვეს ხელი ერთმანერთს. ზოგი აქეთ ეცა ზოგი იქით! ცელქამ მღვდელს ღვინიანი ქიქა დააქცევინა და ამანაც: „ჰაი შე წყეულოვო,“ მიაყოლა თანა; კუდა მასწავლებელს გადაახტა თავზე; ცქმუნა კაპიტან მიხეილს მიახტა ზედ გულზე და იმან ხმლისაკენ წაიღო მტრის

მოსაგერებლად ხელი ჩვეულებისამებრ, მაგრამ ამ დროს ჩვეულებრივად არ შერჩა. ფხორა მამასახლისის წენიან ჯაშში ეცა და სულ დაიბუგა ფეხები. ბეცა თვალპირში ეცა ღნაელოს, რომელსაც გზირი სოსია სთავაზობდა გამობრულს ძვლებს, მაგრამ იმან თითქოს აქ არაფერიცა, ყურიც არ გაიბერტყა.

ასტყდა სახლში აურ-ზაური: „პაი თქვე წყეულებო“ „დაგწყველოთ ღმერთმა“ „ვაა, რა ამბავია!“ გაისმოდა აქეთიქიდან. ქეიფის ნირი გააფუქეს თავგებმა; თუმცა ეცინებოდათ სტუმრებს, მაგრამ თანაცა სწყინდათ: მასხარად გვიგდებენ თუ რა არისო? თავგებმა თავს უშველეს დარჩათ ხელში მარტო ფიცხელა და მოინდომეს იმაზე ჯავრის ამოყრა. მოითხოვეს სადგისი, უნდა დაეჩხვლიტათ; ეფემია ყველაზე მატად ბრახობდა. ფიცხელა აღარ ინძრეოდა, გაფითრებული დაბლიდან აძველენდა საბრალოდ თვლებს. გადაწყვეტილი ჰქონდა თავისი ბედი. „აააჰ, რაზბონიკ!“ გადაუტრიალა თვლები მიხეილმა ყველა იმ აზრზე დადგა, რომ დაეჩხვლიტათ ფიცხელა, მოეკლათ სათავგეთის გამოჩენილი გპირი და ისიც გულჩათუთქული მუხლ-მოკვეთილი მოელოდა სიკვდილს.

დაუპირეს ფიცხელას მოკვლა, დაჩხვლეტა, წამება, მაგრამ მფარველად ესტატე დაუდგა. „არა, ბატონებო, მე როგორც თამადა ვათავისუფლებ მაგ თავეს, რადგან დღეს საუფლო დღეა და ეგ თავიც აღბად რითიმე შესანიშნავია, რომ თავის თანამომძმეთა თანაგრძნობა მოუპოვებია. ხომ ჰნახეთ, როგორ ეშველებოდნენ თავგები და უნდოდათ მისი გათავისუფლება? უნდა, გავათავისუფლოთ! ზოგი ღვთის გულისთვის, ზოგიც მე მიხათრეთ! რა გაეწყობოდა, დაეთანხმნენ ძალაუნებურად ესტატეს და ეფემიამ ფიცხელა სათავგურიდან გაუშვა გარეთ-თოვლში, რომ ეგები იქ მაინც მომკვდარიყო. ფიცხელა ფხაქა-ფხუქით გარბოდა, თოვლისას ბუქს აყენებდა და გამალებული ეცა ბედლის ქვეშ... როგორ უხაროდა! ახლა რას ეტყოდა თავის ამხანაგებს, რამდენს ტყუილს შეჰხანღლიდა?..“

სტუმრები ჰკვირობდნენ თავგების ამ გვარ ერთმანეთისადმი შებრალებას და თანაგრძობას. მასწავლებელმა ეს განმარტა და რამდენიმე მაგალითი მოუყვანა ფრინველებისა და ცხოველების ცხოვრებიდან...

ქეფი განახლდა. ესტატე განაგრძობდა სადღეგძელოებს, თავგები დაეძებდნენ ერთი მეორეს...

როცა ესტატემ და მისმა სტუმრებმა გაათავეს ქეფი, თავგებმა სწორედ მაშინ დაიწყეს. შეიყარნენ სალამოზე ერთად, დაჰკრეს დაფს, დოღს, დაირას, დუღუკს, ზურნას, ლეკურს თამაშობდნენ მღეროდნენ. ფიცხელას ცაში ისროდნენ, ხელზე იჭორჭორებდნენ, ეს უკანასკნელი ბაიათებს ამბობდა, ამაყად გამოიციქირებოდა, გამარჯვებას ღღესასწაულობდა.

ვაჟა-ფშაველა

გაზაფხულის მახარობლები

პრილის თბილი დღეებია. ტბა მდინარეებს გაუგ-
ლეჯიათ ზამთრის ბორკილები და იმათ ნამსხვრე-
ვებს მდინარეები გაშმაგებით მიარბევენებენ. რომ
გადაჰყარონ საღმე შორს, ხოლო დინჯ ტბა-გუ-
ბეებს მოუტრეტივებიათ ზემო პირზე და ჯერ კიდევ
ვერ მოუშორებიათ თავიდან.

ტყით დაბურულ ტბის პირას ჩამწყრივებულან მზის ბუ-
ჩქები, ქოლგასავით გაუშლიათ ამწვანებული წენიკი ტოტები
და ჩაიკვირებიან ანკარა წყალში, როგორც კოპწია პატარა-
ლები სარკეში.

წყნარი ნიაფი ცელქად ეთამაშება ბზის ტოტებს. ტოტები
ჩუმის შრიალით თითქო რაღაცას ჩურჩულდებენ...

აი, ტბის ზემოდ მოისმა მერცხლების ფრთხიალი. გას-
რიალდნენ ისინი თბილ ჰაერში და მიაშურეს ნაპირს.

ერთი მერცხალი გაექანა ფინდობივით და ბზის ტოტზე
შემოჯდა. სხვები გაიფანტნენ აქეთ-იქით, მოედნენ ჯერ კი-
დევ გაუფოთქავ მუხის, წიფლის, მურყნის, რცხილის ხეებს და
მოჰვინეს არე-მარეს მზიარული კიკკიკი.

— კიკ-კიკ-კიკ! რა ადრე გაგიღვიძნია, ბზის ჩარგვო!?
დაუწყა ტიკტიკი მერცხალმა ამწვანებულ ბზას.

შეირბა ბუნქი, შეითამაშეს მერცხლის შეხებით ნორჩმა
ტოტებმა.

— ჩვენ გაზაფხულის მახარობელი ვართ და მორთულ-
მოკაზმული ვეგებებით იმასაო! წასჩურჩულა ბზამ მერცხალს.

— ჭიკ-ჭიკა ჭიკ-ჭიკა! ეგ როგორი მორთულობაა?! აგისხამთ რალაც მძივებივით, არც თეთრია, არც მწვანე და მწვანეც ვითელი!

არც ყვავილსა ჰგავს, არც ნაყოფს! ეგ არის თქვენი მორთულობა? ჩაუჭიკჭიკა მერცხალმა და კოპწიაობით ახედდახედა თავით ბოლომდე ბზას.

— რა ვქნათ, ჩემო ჩიტკო! რაცა გვაქვს, იმას ვჯერდებით! უკეთესი სამკაული არა გვაქვს, მაგრამ თავი ბედნიერად მაგვანჩია იმითი, რომ უწინარეს ყოვლისა ჩვენ ვეგებებოთ გაზაფხულს ასე საღად შემოსილები!

— ჭიკ-ჭიკ! ჭიკ-ჭიკ! ისევ ჩაუჭიკჭიკა მერცხალმა მაკრატელა კუდის ქნევით და ტოტებზე ხტომით: ეგ რალა თქვენი გულცივობა და უჯიგრობაა, რომ ტოტებიდან გკლიან და ხმას არ იღებთ, არც კი სწუხართ?!

შეირხა ბზა, შეითამაშეს ქორფა ტოტებმა.

— არ ვწუხვარო, ჩემო მერცხლაკო, იმიტომ, რომ ვიცოთ, საცა მიდის ჩვენი დამტვრეული ტოტები!.. უნდა გენახა შენი ლამაზი თვალებით, რამდენი ხალხი მოვიმადლიერეთ ჩვენ ამ ორ-სამ დღეში!.. ყველანი დიდი აღტაცებით შემოგვცქეროდნენ და „რა მშვენიერი ბზაა, რა საყვარლად ღაღანებს! რამდენი პური დაუსხამსო“! ეუბნებოდნენ ერთმანეთს!.. გუშინაც მოვიდა ერთი კაცი პატარა ბიჭით და ორი კაი კონა ტოტები შეგვართვა!

— რად გვინდა, მამი, ეს ტოტებო? ეკითხებოდა ბავშვი.

— ზეგ, შეილო, ბზობაა, ამ ტოტებს მოძღვარი აკურთხებს საყდარში და მრევლს დაურიგებს. ხალხი დიდით პატარამდე, ქალი თუ კაცი, დიდი სიხარულით დაიტაცებს ტოტებს და ანთებულ წმინდა სანთლებით წაიღებს შინ. ყოველ ოჯახში შეიტანენ ამ ტოტებს და კედელში, ან ხატის წინ ჩაურკობენ. ასე შეინახავენ მთელ წელიწადს, მეორე ბზობამდი. რამდენჯერაც თვალს მოჰკრავენ იმას, იმდენჯერ მშვენიერი გაზაფხული მოაგონდებათ.

გაფა ზაფხული, დადგება შემოდგომა, გასცვივდება ზაფხული და გატიტვლდებიან. შემოდგომას მოჰყვება ზამთარი. ჩამოჰყრის თოვლს, მოჰქერს მუხრუქს მძაფრი სიცივე და შეიკვრის გზები. შენ მაშინ ველარ იცუნცულე შენებურად მინდვრებში, ველარ იკუუმპალავებ მზინარეში, ვერ დაუწყებ დვენას ჩიტუნებს; გამოემწყვდევო შენ და იჯდები ყურებ ჩამოყრილი..

დაგატყობს მოწყენილობას ჩვენი ბზი: ტოტი, შემოგანათებს თვალეში ყვითლად, მოგაგონებს სასწაულმომქმედ გაზაფხულს და გეტყვის: „ნუ დალონებულხარ, ბიკიკო! ფიქრი ნუ გაქვს! მალე მოვა ის დრო, როცა მე და შენ ერთმანეთს შევხვდით! ისევ მოვა გაზაფხული, ეს საამო და მხიარული დრო“!..

მერცხალმა ფრთა ფრთას შემოჰკრა, შეინაერდა ჰაერში, ერთხელ კიდევ ჩაუქიკიკი-ჩაუქელურტულა ბზას და გაფრინდა თავის ტოლ-ამხანაგებისაკენ.

— ნუ თუ მარჯლა ბზაა გაზაფხულის მახარობელი? ფიქრობდა გზა-გზა მერცხალი: განა მე არ ვეგებები იმას ყველაზე უწინ? მე ვარ, მე მისი მახარობელი და არა ბზა, რომელიც მიწას ვერსაცილებრა და მისი სუსტი ტოტებ-სიოსაგანაც-კი თრთიან და თავს უბრიან!.. ვერ მოვართვი პირველობა! მიაძაბა ბზას და გასრიალდა ჰაერში.

იფრინა, იფრინა და მიატანა სოფელს. ჰხედავს მღლიდან ქობს. დაეშვა ძირს მერცხლიკო და ნახა, რომ ქობის კარები მიხურულია.. შემოუარა გარშემო და თვალი მოჰკრა ღია სარკმელს. შეფრინდა შიგ თამამად, უშიშრად და ჩაუკრიმანტული გულიანად: „მე ვარ მახარობელი, გულის გამხარებელი! აქა მშვიდობა და სიხარული“!

ტახტზე იწვა ღრმად მოხუცებული ბერი კაცი, შესტკეროდა ქვეყნისთვის ჯვარცმულის ხატს, სასოებით ჰირჯვარს იწერდა და ჩურჩულებდა:

— გმადლობ შენ, მაცხოვარო, რამეთუ ღირს მყავ და კიდევ მომასწარ ბზის ხელში დაქერას!.

შემოურბინა მერცხლიკომ ქობს რამდენჯერმე და თავის მხიარულ კრიმანტულით ჰქერიდა ბანი გააღვიძა. უცებ თვალი

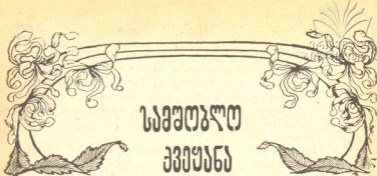
მოჰკრა ოქროს ფრადვ აყვითლებულ ბზის ტოტს ხატის წინ;
 ვაეჭანა მსკენ, მოეხვია, მაგრად მიეხუტა და ზედ გაისნაბა.

— ოხ, სიხარულო, მერცხალიც მოფრენილა! წამოიძახა
 აღტაცებით ბერიკაცმა: „დახე, დახე, რა სიამით იხუტებს
 გულში და ეალერსება ბზის ტოტს!.. აი, ესენი არიან გაზა-
 ფხულის წინამორბედნი — ~~მა~~ და მერცხალი. ესენი არიან
 მისი მახარობლები!

მერცხალი აღარ შორდებოდა ბზის ტოტს და შესტრ-
 ფოდა მს, თითქო ეხლა ვაიგოვო, რომ ერთია ყველა ბუ-
 ნებისათვის — მდიდარ ღარიბი, დიდი, პატარა! თანაბრად ძვი-
 რფასი და საყვარელია ბუნების გაზაფხულისთვის ხეებიც და
 ჯაგებიც, მერცხალიც და აწივიც, ქია-ლუა და აღამიანიც,
 რადგან აი სწორედ ესენი შეადგენენ ერთის სითანხმითა და
 სიყვარულით მთელ ბუნებას! ..

აგო კანდელაკი

სამუთვლო კვიყანა

III

ფოცხვის-ხევი, ერუშეთი, არტანი და კოლა

აქართველოს ეს ნაწილები დიდხანს ეკირა
ოსმალეთს, ოსმალეთის ბატონობამ არც
ამ კუთხეებს დააყარა ხეირი, აქაც ისევე
ამოვიარდა ქრისტიანობა და ქართული,
როგორც სამცხე-საათაბაგოს და ჯავა-
ხეთში. განსხვავება მხოლოდ ისაა, რომ ჯა-
ვახეთსა და საათაბაგოს დღევანდლამდე
შერჩა ალაგ-ალაგ ქრისტიანობა და ქართული
ენა. ჯავახეთის და განსაკუთრებით საათაბა-
გოს გამაჰმადიანებულმა ქართველებმა ჯერ
კიდევ იციან ქართული ლაპარაკი და თუ
მალე არ მივეშველეთ და კარგი ქართული

სკოლები არ დავმართეთ სოფლებად, მალე აქაც დაივიწყებენ
სამშობლო ენას. ფოცხვისა და ჯაყის-წყლის ხეობაში, კოლასა,
არტანსა და ერუშეთის სრულებით აღარ იციან ქართული. დაბა-
სოფლების სახელები, მთისა და გორაკებისა, ველ-მინდვრებისა,
მდინარეებისა და ხევებისა ისევე ქართულია, მაგრამ ვადარ-
ჯულებულ აქაურ ქართველს აღარ ეყურება მათი მნიშვნე-
ლობა. სახელწოდება სოკულებისა: საიხვე, ზეგანი, ნაქალაქევი,

ცხრაწიარო, სამღერეთი, წურწყაბი, ალი, ყველი, არსიანე, ჯაყის-წყალი, და სხვანი უცხო და გაუგებარი სიტყვებია ქაურ ქართველისთვის. იგი ვერ მიხვდება, რომ ეს სახელები და სიტყვანი ქართულია და შექმნილი ქართველი კაცის გენოსობით და ქუუა-გონებით. ბუნდოვანად ახსოვს მარტო, რომ ოდესღაც იყო ქართველი და ქრისტიანი, მაგრამ დღეს თავის თავს უწოდებს თათარს, იცის თათრული ენა და ქართული და ქართველობა აღარაფრად ეპრიანება.

საქართველოს ეს ოთხი პატარა ნაჭერი, ანუ კუთხე: ფოცხვისა და ჯაყის-წყლის ხეობანი, ერუშეთი, არტანი და კოლა, ანუ გოლა რუსეთმა შემოიერთა უკანასკნელ რუს-ოსმალოს ომის გათავების შემდეგ 1878 წელს. ამ დროიდან ეს კუთხენი დაუკავშირდნენ საქართველოს გარეგნობით. მართვა-გამგეობა და სამართალი ქართულ ენაზე რომ შემოელო მთავრობას, უეჭველია, რომ არტანის ქართველები ამ ოცდაათი წლის განმავლობაში ძრიელ დაუახლოვდებოდნენ მტკვრისა და რიონის ხეობათა ქართველებს. შეისწავლიდნენ ძველ სამშობლო ენას და ერთმანეთისას გავიგებდით რასმე. ეხლა კი სულ სხვაა. არტანელებმა ვერც რუსული ისწავლეს და ქართულზედაც ძველებურად მოწყვეტილები არიან. მაშასადამე ვერც ჩვენ და ვერც რუსებმა ვერ გამოვიყენეთ უკანასკნელი გამარჯვებული ომიანობა და მკიდროდ ვერ შემოვიერთეთ სამასი წლის წინად მოწყვეტილი ქართველობა.

რუსის მთავრობამ დასახელებული ოთხი ნაჭერი საქართველოსი შეაერთა ერთ ოლქად და დაარქვა არდაგანის ოლქი. ამ ოლქში ოთხი საპოლიციო ნაწილია: არდაგანისა, ფოცხვისა, ჩილდირისა და ღელისა. ამ გვარად ძველი ქართული სახელწოდება საქართველოს ამ კუთხისა შეიცვალა და ერუშეთ, არტან, კოლა და ფოცხვის მაგიერ არდაგანის ოლქი გაგვიჩინეს. ასე ნელ-ნელა იშლება და იფხიკება კავშირი წარსულსა და აწმყოს შორის. არ უნდათ, რომ გაიდოს შემავრობელი ხიდი წარსულსა და აწმყოს შორის.

არდაგანის ოლქი დიდი ქვეყანა არ არის, უჭირავს 4924 კმ² ოთხკუთხი ვერსი, ან 513010.42 დესეტინა (ქართული 1026020.84 დღიური), ესე იგი ტფილისის გუბერნიის თითქმის მეშვიდედის ოდენა ადგილი.

წინა წერილებში გვქონდა მოხსენებული, რომ ქართველმა კაცმა ძრიელ ნაკლებად იცის სამშობლო ქვეყნის ვითარება, როგორც წარსული, აგრეთვე დღევანდელი. მართლაც საოცარია, რომ არ გვიყვარს მოგზაურობა და ჩვენი ბედნიერი თვალით ნახვა სამშობლოს სხვა და სხვა კუთხისა, არ გვიყვარს გავიგოთ და ვიცოდეთ, თუ რანი ვიყავით გუშინ, ვინ ვიყავით, რას ვშვრებოდით და რას ვაკეთებდით. რაკი წარსული ნაკლებად ვიცით და დღევანდელ ვითარების გაგებასაც ნაკლებად ვეტანებით, ალბად ამითი თუ აიხსნება, რომ დღევანდელ ქართველს ღვთიური ცეცხლი არ უღვივის გულსა და შკერდში სამშობლო ქვეყნისადმი. აბა როგორ შეიძლება ადამიანს უყვარდეს კეთილშობილურ სიყვარულით ის, რაც არ იცის, რაც თვალთ არ უნახავს. ამიტომ დიდად საჭიროა ზედმიწევნით ცოდნა სამშობლოს ყოველი კუთხისა და გაგება მისის თავგადასავალისა. სამშობლოს სიყვარულის ბუნებრივ გრძობას მხოლოდ მაშინ მიეცემა ღრმა საფუძველი, როცა შევიტყობთ და გავიგებთ ყოველ მის წელილს. სწორედ ასეთ საფუძველიან ცოდნა-სწავლის შემდეგ იბადება და იზრდება ეროვნული სიამაყე, რომლითაც ასე მოაქვთ თავი დასავლეთ ევროპის ერებს. ევროპელმა მამაო ჩვენოსავით ზებირად იცის თვისის სამშობლოს წარსული და დღევანდელი ვითარება, მისი ბედი და უბედობა, ავი და კარგი, ამაყობს კარგით და ამის გამო მხნედ და იმედიანად უყურებს მომავალს.

ჩვენ, ქართველები, დიდად ჩამოვრჩებით განათლებულ და ქვეყან ევროპელებს სამშობლოს სიყვარულსა და სამშობლო ქვეყნის სამსახურში. რადგან ქართველობა დაჩაგრული ერია, ამიტომ ერთი ათად მეტი მხნეობაა საჭირო წარსულისა და აწმყოს შესასწავლად. თუ ერს ეროვნული თავმოწონება

აკლია, იგი დიდხანს ვერ იბოგინებს ქვეყანაზე, გაქრება და ამოვარდება.

უკანასკნელ რუს-ოსმალოს ომიანობის შემდეგ (1877—1878 წ.), რუსეთმა შეიძინა: ბათუმისა, ართვინისა, ოლთისისა და არდაგანის ოლქები, ანუ ძველი ქართული სახელწოდება რომ ვიხმართ: ქობულეთი, აქარა, შავშეთი, ლივანა, ნაწილი ქანეთისა, კოლა, არტანი, ერუშეთი, ფოცხვის და ჯაყის-წყლის ხეობანი. ოსმალები ამ ნაწილს საქართველოსად ეძახდნენ და დღესაც ეძახიან ოსმალეთის საქართველოს. კარგა მოზრდილი ნაწილი ქანეთისა ქალაქ ტრაპიზონამდე და მდინარე კოროხის სათავე დღესაც ოსმალეთის იმპერიის ხელშია. კოროხის ხეობის სათავეში მცხოვრებმა ქართველობამ სრულებით დაივიწყა ქართული და გადაგვარდა და მისი გამოტრიალება ძალიან ძნელია. მარტო ზღვის პირას დაბინავებული ქანები, ანუ ლაზები ისევე ლაპარაკობენ, როგორც მეგრელები, ესე იგი ქართულად. მაგალითად: ქართველი იტყვის: მამამ იმას ცხენი მისცა; მეგრელი იტყვის: მუშაქ (ბაბაქ) თის ცხენი მეჩუ; ჯანი (ლაზი) იტყვის: ბაბაქ ემუს ცხენი მეჩუ. განა ეს განსხვავებაა? სრულიადაც არა. თვითოეულმა ხეობამ და კუთხემ იცის საერთო ენის გადაბრა და მცირედ შეცვლა, მაგრამ დედა-ენას მაინც აძითი არა უშავდება რა და დგას საღ კლდესავით მაგრად.

რაკი ქანეთი (შავ ზღვის პირადაა გაქიმული ტრაპიზონიდან მოყოლებული ქ. ბათუმამდე), კოროხისა და მტკვრის სათავეების საქართველო და არსიანის შთის კალთებზე დაფენილი საქართველოს ნაწილები იყო მოწყვეტილი, ამის გამო ქართველი ნასწავლი კაცები აგრე რაგად არ ეტანებოდნენ ოსმალეთის საქართველოს. რაკი ჩვენები არ მიდიოდნენ იქითკენ, იქიდანაც არავინ შემოდისა და საჩვენოში. შესწყდა ამნაირად მეზობლობა, ჩვენ იმათი აღარა ვიცოდით რა და იმათ ჩვენი და ვიყავით ასრე გაუგებრობით მოცულნი.

ბოლო მოედო ამ გაუგებრობას 1878 წელს. ამ წელს იმოგზაურა ოსმალეთის საქართველოში პოლკოვნიკმა გიორგი

ნ. ყაზბეგმა და დიმიტრი ზ. ბაქრაძემ. ამათ გვიამბებს ნახული და გაგონილი. მაშინ ვაგიგეთ, რომ მდინარე კოროხის ხეობა ისეთივე წმინდა საქართველოა, როგორც მტკვრისა და რიონისა. რუს-ოსმალოს ომის შემდეგ იმოგზაურეს ოსმალეთის საქართველოში ე. გ. ვეიდენბაუჰმა და თ. სახოკიამ. ამათ ნაწერებიდან ხომ სრულებით დაერწმუნდით, რომ კოროხელები ჩვენი ღვიძლი ძმები არიან, ხოლო სარწმუნოება აქვთ შეცვლილი და ქრისტეს მაგიერ მაჰმადს აღიღებენ. დღეს კოროხის ხეობის და მტკვრის სათავეს ნახვა და იქ მოგზაურობა ადვილია და მგზავრს არაფრის შიში არ მოეღის.

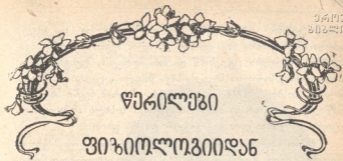
პროფესორი ნ. ი. მარტი და ისტორიკოსი ე. ს. თაყაიშვილი ხშირად ეწვევიან ხოლმე როგორც კოროხის ხეობას, აგრედვე მტკვრის სათავეს, სწავლობენ და იკვლევენ შესანიშნავ ეკლესია-მონასტრებს, ციხე-ქალაქებს და ნახულსა და გაგონილს უზიარებენ ქართველობას.

აქ ჩამოთვლილ სწავლულთა და მოგზაურთა ნაამბობიდან ნათლად სჩანს, რომ ქართული ენა სუფთად შენახულა ქობულეთში, აქარაზი (აქარის წყლის ხეობა), ლივანაში და კანეთში. კოროხის სათავეს აღარ ესმის ქართული. შაშვეთი ზედ აკრავს არტანს, მაგრამ ქართული აღარ იცის თითო ოროლას გარდა. ერუშეთი, არტანი, კოლა ჯავახეთის მოსამზღვრეა, მაგრამ აქაც აღარ იციან ქართული. ფოცხვისა და ჯაყის წყლის ხეობამაც, თუმცა ზედ აკრავს საათაბაგოს, დაივიწყა სამშობლო ენა.

აღ. ყიფშიძე

(შემდეგი იქნება)

წერილები ფიზიოლოგიიდან

წერადი მესამე

ს

ირველი წერილებიდან ჩვენ გავიგეთ, რომ ადამიანის სხეულში სისხლი მოძრაობს, ტრიალებს: ის გამოდის გულიდან, დაუღლის მთელს ტანს, გაიწმინდება ფილტვებში და ბრუნდება ისევ გულში. როგორც სისწრაფით ტრიალებს სისხლი ადამიანის სხეულში ესე იგი გულიდან გამოსული სისხლი რამდენი ხნის შემდეგ ბრუნდება ისევ გულში.

სხვა-და-სხვა გამოკვლევამ და ცდამ დაამტკიცა, რომ მთელი სხეულის შემოვლას სისხლი ანდომებს ნახევარ წამს. მაშასადამე ერთ წამში სისხლი ორჯერ შემოივლის მთელს სხეულს, ერთ საათში ას ოცჯერ, ოცდა ოთხ საათში ესე იგი დღე და ღამეში 2880-ჯერ; ერთი წლის განმავლობაში 1052 200-ჯერ!

სისხლის დანიშნულება იმაში მდგომარეობს, რომ სხვა-და-სხვა საჭირო მასალა მიუტანოს ჩვენი სხეულის ყოველ ნაწილს. რისთვის არის საჭირო ეს მასალა? ჩვენი სხეულის სხვა-და-სხვა ნაწილები მუშაობენ; ამ მუშაობისათვის კი საჭიროა სხვა-და სხვა მასალა; ჩვენი სხეულის სხვა-და-სხვა ნაწილები ამზადებენ სხვა-და-სხვა სითხეს; პირში მზადდება წერ-

წყვი, კუჭში კუჭის წვენი, ძუძუებში რძე და სხვ. ყველა ამისათვის საჭიროა სხვა-და-სხვა მასალა. ჩვენი სხეულის სხვა-და-სხვა ნაწილები ცვდებიან და მათ აღდგენა, შევსება უნდა; ამისათვისაც საჭიროა სხვა-და-სხვა მასალა. ყველა ეს მასალა მოაქვს სისხლს. სისხლს კი მოაქვს, მაგრამ ჩვენი სხეულის ნაწილები როგორ და რა გზით აცლიან სისხლს ამ მასალით, იკითხავს მკითხველი. აა როგორ და რა გზით.

ჩვენი სხეულის ყოველ ნაწილში ჩაქსოვილია სისხლის წვრილი ბეწვის მსგავსი მილები. საცა უნდა იჩხვლიტოთ ნემსი,

ყველგან სისხლი გამოვა. მაშასადამე ჩვენს სხეულში გარდა ფრჩხილებისა არ მოიპოვება ნემსის წვერის დასატევი ალაგი, რომ შიგ სისხლის წვრილი მილები იყვნენ გამომბულები.

ამ წვრილი მილების კედლები იმდენად თხელია, რომ შიგ სისხლის წბოლი თამამად გადის ღ თან გააქვს წამოდებული ნევთიერებანი. ეს წბოლი რწყავს

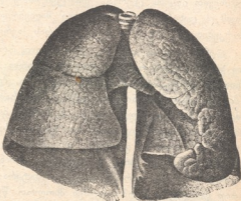

ჩვენი სხეულის ყოველ წვრილმან ნაწილს და ამგვარად ჩვენი სხეული გაედენთილია სისხლის წბოლით. ამ წბოლიდან ჩვენი

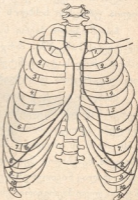
თბილისის
სახელმწიფო
საბუნების
მეცნიერებათა
ინსტიტუტი

აგებულების ყოველი ნაწილი ითვისებს, ისეაშს იმ მასალას, იმ ნივთიერებას, რომელიც მისთვის საჭიროა. სადღა შიდის სისხლის მიღებიდან გამოჰევიანილი წბოლი? ის ისევ უკან ბრუნდება სისხლში

ერთგვარის მიღებით, რომლებსაც სახელად ეწოდება წბოლის მიღები. წბოლის მიღები იმ გვარადვე არიან ჩაქსოვილი ჩვენი სხეულის ყოველ ნაწილში, როგორც სისხლის მიღები წბოლის

მიღები უერთდებიან თავის გზაზე წბოლის ჯირყვლებს. ამ ჯირყვლების ხელით გასინჯვა შეიძლება ყბას ქვეშ, ბაყეებში, ილღიებში; ისინი თხილივით დაგორავენ კან ქვეშ. გულის მარცხენა კოკობიდან ტანის სხვა-და-სხვა ნაწილებს აორტით გაულის ახალი სისხლი. მარჯვენა კოკობი კი გზავნის მოძვეოებულ სისხლს ფილტვებში; აქ სისხლი იწმინდება და ბრუნდება ისევ მარცხენა კოკობში. ფილტვები ადამიანსა აქვს გულის კოლოფში ესე იგი ტანის ზედა ნაწილში, რომელიც გარედან დაფარულია გულს ძვლით ანუ გულის ფიცრით, ხერხემლის ძვლით და გვერდის ძვლებით ანუ გვერდის ნეკნებით.

ფილტვები ადამიანს ორი აქვს: მარცხენა და მარჯვენა როგორც ადამიანის, ისე ყველა დანარჩენი ცხოველების ფილტვები ძალიან მსუბუქია; ფილტვი რომ წყალში ჩაიგდოს, ის ზევით იწყებს ცურვას. ფილტვი იმიტომ არის მსუბუქი, რომ ის დახვრელულია ურიცხვი მილებითა პატარ-პატარა პარკებით; ამ მილებში პარკებში არის ჰაერი.

ენის ძირიდან იწყება მსხვილი მილი, რომელსაც ეწოდება ხორბი, ყელს რომ ჩასცილდება, ხორბი იყოფა ორ ნაწილად: ერთი მილის მარცხენა ფილტვში, მეორე მარჯვენაში. ყოველი ამათგანი ფილტვებში იყოფა რამოდენსამე მსხვილ მილად; მომსხო მილები იყოფიან წვრილ მილებად, წვრილ მილები თანდათან იყოფიან და ბოლოს ისე წვრილდებიან, რომ მათი თვალთ ვარჩევაც კი ვასაქირია; ამ წვრილი ბეწვის მზგავსი მილებით დაჩრუტული არიან ფილტვები. ეს წვრილი მილები უერთდებიან პატარ-პატარა პარკებს. ამ გვარად ფილტვები წარმოადგენენ მხოლოდ წვრილი მილებისა და პატარა პარკების კრებულს. ამ პარკების კედლები დაქსელილია ურიცხვი სისხლის მილებით.

ჩასუნთქული ჰაერი სასუნთქი მილების შემწეობით ჩადის ფილტვების პარკებში. მარჯვენა კოქობიდან კი მოძველებული სისხლი ამოდის და იფანტება იმ ურიცხვ მილებში რომლებითაც დაფარულია ფილტვებში პარკების კედლები

სისხლში არის წითელი სორსლები; ამ სორსლების უმთავრეს ნაწილს შეადგენს ერთგვარი ნივთიერება, რომელსაც ეწოდება ჰემოგლობინი ემოგლობინის უმთავრესი თვისება ის არის, რომ ის იზიდავს ჰაერიდან ერთ ნაწილს, რომელსაც ეწოდება მჟავბადი. მჟავბადი არის უხილავი ნივთიერება ამ გვარ უხილავ ნივთიერებას ეწოდება ჰაერის მგზავსი ნივთიერება ანუ მოკლეთ ჰაერგვარი. ეს ჰაერგვარი მჟავბადი მეტად საჭირო არის ჩვენი იგებულებისათვის; უამისოდ ჩვენი სოცოცხლე შეუძლებელი არის. სისხლის წითელი სორსლები აცლიან ფილტვის პარკებში ჰაერს ამ მჟავბადს და სამაგიეროდ ჰაერს

აძლევენ ტანის სხვა და სხვა ნაწილებიდან წამოღებულ მუშაობის ნივთიერებას. სისხლის სორსლები ძალიან მხნედ მუშაობენ ფილტვებში და რამდენიმე წამში მთლად გამოაქლიდნენ იქ ჩასუნთქულ ჰაერს მთელ მკვებადს, რომ სუნთქვის შემწეობით არ ამოდიოდეს და სამაგიეროდ არ ჩადიოდეს შიგ ახალ ახალი მკვებადით მდიდარი ჰაერი. სად მიდის მკვებადი? მკვებადი მიდის ადამიანის სხეულის ყოველ ნაწილში და ის აქ აჩენს სითბოს, ურომლისოდაც ჩვენს სხეულს სიცოცხლე და მუშაობა არ შეუძლია. ადამიანის სხეულის ჩვეულებრივი სითბო უდრის 37 გრადუსსადა ნახევარს. რამოდენიმე გრადუსით რომ განელდეს ადამიანი, მაგალითად მისი სხეულის სითბო ოცდა ათ გრადუსზედ რომ ჩამოვიდეს, ადამიანი დიდხანს ვეღარ გასძლებს, მოკვდება.

თუ როგორ ჩნდება ჩვენს სხეულში სითბო მკვებადის შემწეობით, ამას შემდეგ ვნახავთ.

ი. გომართელი.

ზოტანიკური საუბარი

(გაგრძელება)

მ ნაირად ეს ხე თავის მთესველს ფრინველს არამც თუ ჰყვებაეს გემრიელ და ლამაზ საკმელით, არამედ უშიშარ ბინასაც აძლევს. მაგრამ რით აიხსნება ის გარემოება, რომ ბევრი ხორციანი ნაყოფი დამწიფებულციკი შხამიანი არის? ეს თითქო ეწინააღმდეგება იმ აზრს, რომ ეს ნაყოფი ცხოველებისთვის არის გაჩენილი? საკმე აი რა შია. ზოგი ერთი ნაყოფი შხამიანია, მაგრამ შხამიანია იგი მხოლოდ ოთხ-ფეხ ცხოველებისთვის და კაცისათვის ფრინველისათვის კი ამ ნაყოფის შხამი უვნებელია. შხამით ეს ნაყოფები იგერებენ იმ ცხოველებს, რომელნიც თავის საკმელს ღეჰკამენ და ამ ნაირად თესლსაც აფუჭებენ რადგან ფრინველები საკმელს პირდაპირ ჰყლაპავენ, თესლი უვნებილი რჩება. შხამიანი ნაყოფი აქვთ ხშირად იმ ბუჩქებს, როგორც მაგალითად უთხოვარს, რომელთაც ოთხ-ფეხი ცხოველი ადვილად შესწიდება. მაღალ ხეებს კი შხამიანი ნაყოფი არა აქვთ, რადგან ოთხ-ფეხი ვერას დააკლებს. არის კიდევ ერთი საკვირველი საშუალება, რომლითაც ითესება თესლი:

ზოგი ერთი ფრინველი და ოთხ-ფეხი წვრილი ცხოველი ჯერა სკამს ხის თესლს და, როცა გაძღება, ზოგს სოროში ინახავს სხვა დროისთვის; ესენი ჰბაძავენ ადამიანს, რომელიც

ინახავს საზამთროდ სარჩო საბადებელს. მერმე ამ ცხოველებს ძალიან ხშირად ავიწყდებათ თავიანთი ბელღები. თესლი, ამ ნაირად ზოგჯერ ძალიან შორს გადატანილი და თითქო განგებ დათესილი, გაზაფხულზედ ღივდება და იზრდება ხე. ამნაირად ითესება: წიფელი, თხილი, წაბლი, მუხა, კაკალი და კიდევ მრავალი სხვა.

რადგან ეს თესლები უფროთონი არიან და მასთან მძიმენიც, ამიტომ ქარით გადატანა მათი შორს შეუძლებელია, ამ შემთხვევაში ხეს ფრინველი ჰშველის. ვისაც ჰყოლია სახლში გაშინაურებული ჯაფარა, კაქკაქი, ან ყვავი, იმას ეცოდინება, რამდენად უყვართ ამ ფრინველებს მოპარვა და დამალვა პატარა ნივთებისა. როგორც ზემოდ აღვნიშნეთ, სწორედ ეს ინსტიქტი ფრინველისა ჰშველის აღნიშნულ ხეების დათესას. ტყეში მუხას და წიფელს ფრინველების გარდა ჰყავთ სხვა მეგობარიც, რომელიც უსაბუთოდ არის მახსარად აგდებული ერთ იგავ-არაკში: „ლორი რკოთი გაძღაო, მოგვითხრობს იგავ-არაკი, და ფერსებებს დაუწყუო თხრაო“. ლორის ამ ნაირი ქცევა ყვავმა ძალიან გაჰკიცხა. ყვავის აზრით, ლორი მუხას ფესვებს უფუჭებდა, მაგრამ ლორი ისეთი უმადური როდია, როგორც ყვავსა ჰგონია. ლორი რკოსა სქამს, მაგრამ თავის დინგით მიწას სთხრის და შიგ ბევრ რკოს მარხავს, სთესავს. ლორი კიდევ სხვა ნაირათაც არის ტყის მეგობარი; მიწასა სთხრის და დაქმებს საკმელიად მიწაში დამალულ მწერს, რომელიც ძალიან დიდ ზარალს აძლევს ტყეს. ყველამ იცის რომ გაუთიბავ ვენახში შემოდგომით სიარული სასიამოვნო არ არის, რადგანაც ძურწა და ძირხვენა კაცს მოსვენებას არ აძლევს. ისე მაგრა ეკვრიან ტანისამოსს რომ მოშორება ძნელია ხოლმე. თუ დააკვირდებით ამ ბალახებს, დაინახავთ, რომ ტანისამოსს ეკვრის თესლით სავსე ბუსუსიანი თავთავი. იგი ებლაუქება ცხოველებს, კაცს, რომელთაც უნებურად გადააქვთ ამ ბალახის თესლი სხვა ალიავას. ამისთანა ბუსუსი არც ერთ ხის ნაყოფს არა აქვს. ან რა სარგებლობას მოუტანდა მას ის ბუსუსი როცა მსხვილი ცხოველიც-კი ვერ შასწვდებოდა ხეს და მაშასადამე ვერც სადმე გადაიტანდა მის ნაყოფს.

ხშირად ვაშლზედ, მსხალზედ და ზოგიერთ სხვა ხეზედ სხლდება ერთი მცენარე, რომელსაც ზამთარ ზაფხულს მწვანე ფოთოლი აქვს. ეს მცენარე ფითრი — საზრდოს ართმევს იმ ხეებს, რომელზედაც დასახლე-ბულია. საიდან ჩნდება იგი, ვინ სთესავს ხეებზედ ამის თესლს?

ფითრის თესლი მწიფდება ზამთრობით. ამ დროს

ფითრი.

მას ეწვევა ხოლმე შაშვი, რომელიც დიდი სიამოვნებით სჭამს იმის ნაყოფს. თუ გასკულიტეთ ეს ნაყოფი, თითიდან ვერ მოიშორებთ მის თესლს, რადგანაც მას წებოიანი ხორცი ახვევია. შაშვს ზოგი ნაყოფი ნისკარტზედ ეკვრის. აი შაშვი გაძლა, გადაფრინდა სხვა ხეზედ და დაიწყო ნისკარტის წმენდა ხის ტოტზედ, ამ ტოტს ეკვრის ეს თესლი და ერთი წლის შემდეგ ამ ალაგას იზრდება პატარა ფიჯარი, რომელიც ხეს მერმე დიდ ზარალს მისცემს.

სოლომონ ქურდიანი.

(გაგრძელება იქნება)

შოთა რუსთაველი და მისი ვეფხისტყაოსანი

(დასასრული)

ავთანდილმა მიიღწია იმ გამოქვაბულს, სადაც ტარიელი და ასმათი იყვნენ შეფარებულნი. დაჯაეროიანებულმა ქალმა უამბო, რომ „ვეფხისტყაოსანი“ დიდი ხნის წასულია და აღარ მობრუნებულაო. ავთანდილი

გამოესალმა ასმათს და წავიდა ტარიელის საძებრად. სამი დღე და ღამის ძებნის შემდეგ ტარიელი იპოვა გულწასული და დაკაწრული. მოკლული ლომი და უსულო ვეფხი იმის გვერდით ეყარნენ. ძლივს მოაბრუნა ტარიელი, შესვა ცხენზე და წამოიყვანა ასმათთან, გზაში ავთანდილს „ვეფხისტყაოსანი“ უამბო მოკლული ლომის და ვეფხის ამბავი. ერთხელ დაღონებული ქედს მივადექ და შევნიშნე ლომი და ვეფხი ერთად ლაღაბდნენ და თამაშობდნენ, როგორც მიჯნურნიო. მეგრე წაიკიდნენ და ლომმა სძლია, ვეფხას სიკვდილი მოინდომაო. მე ხმალი ვსტყორცნე და თავი გავუბნო. ვეფხი-კი ზელით შევიპყარ და როცა ღრენა დამიწყო ისიც მოვკალიო. ამაზე ჩემ საყვარელთან წაკიდება მომაგონდა და გონება დამეკარგაო. ამ სიტყვებზე ტარიელმა ისევ ტირილი დაიწყო.

ტარიელის და ავთანდილის მოსვლა ასმათს მეტად გაუხარდა. ავთანდილმა გაამხნევა ტარიელი, გამოეთხოვა და წავიდა ნესტან-დარეჯანის საძებრად. გზაში თინათინს იგონებდა და ცას ემუდარებოდა საყვარელთან მშვიდობით დაბრუ-

ნებას. ბევრი იარა და მიუახლოვდა მულღაზანზარის ქალაქს. ფრიდონ მეფე ამ დროს სანადიროდ იყო მინდორში. ავთანდილმა გასწია იმისაკენ. ამ დროს გამოჩნდა ორბი და ავთანდილმა ცხენდაცხენ ისარი სტყორცა, ჩამოვარდნილს ფრინველს ფრთები დააქრა და წყნარად განაგრძო თავის გზა. ამის მნახველი ფრიდონის ლაშქარი გაჰკვირდა. ავთანდილმა-კი კაცი აფრინა ფრიდონთან და ტარიელის სალამი გაუგზავნა. ფრიდონ გამოეშურა ავთანდილთან და დიდი ამბით მიიღო ტარიელის მეგობარი. მეფისაგან პატივცემული ავთანდილი წავიდა იმ ადგილას საძებნელად, სადაც ფრიდონმა ერთხელ ნესტან-დარეჯანი ზინგუბის ხელთა ნახა. დიდი ხნის ძებნის შემდეგ ავთანდილმა გზაში მოქარავენეი იხსნა ავაზაკებიდან ამ ვაჭრების უფროსად გამოაცხადა თავი და ისე შევიდენ გულანშაროს ქალაქს. პატარა ხანს შეისვენა ბაღის პირად და გაიგო, რომ ვაჭრების უფროსი უსენი წასულია და ქალაქს განაგებს მისი მეუღლე ფატმან-ხათუნი. ინახულა ფატმანმა, ავთანდილი და ფრიად მოიწონა. ავთანდილმა სამსახური გაუწია იმითი, რომ მოკლა ამ ქალის მოტრფიალე, რომელსაც შეეძლო ფატმანის საიდუმლო გადაეცა მეფისთვის. ამიტომ სიკვდილს გადარჩენილმა ფატმანმა უამბო ავთანდილს, ნაეროზობა დღეს კოშკის სარკმლიდან დავინახე, რომ ორმა ზანგმა ნაეიდგან გადმოსვეს ზღვის პირად მზესავით მანათობელი ტურფა ქალი. საჩქაროდ გავგზავნე მონები, რომელთაც ზანგებს თავები დასჭრეს და ქალი მომგვარეს; თუმცა ბევრი ვემუდარე მაგრამ ქალი ხმას არ იღებდა და მცხარე ცრემლსა ჰღვრიდა. ოთახში დიდხანს მყავდა დამალული და ქმარსაც არ ვუმტლავებდი ტურფა ქალის მოპოვებას. ერთხელ კი გავბედე და გავუზიარე უსენის, რაც მაწუხებდა. ქალის ანგელოზობრივმა შეხედულებამ მოხიბლა ჩემი ქმარიც, თუმცა ქალი ხმას არ გვცემდა, მაინც ხშირად ვხედავდით.

ქმარმა შემომფიცა, საიდუმლოდ დაფარული ქალის ამბავს არავის შევატყობინებო. მაგრამ მეფესთან ნადიმის შემდეგ, მოეხსენებინა ნაღვინებს ხელმწიფესთვის, შენთვის

შეუდარებელი სარძლო მყავსო! მოვიდნენ მეფის მონები და წაიყვანენ ქალი. მეფის შვილი საომრად წასულიყო და ამიტომ მეფემ გადასწყვიტა, როცა ვაგი დაუბრუნდებოდა სახლში ეს მზეთუნახავი ქალი მისთვის მიეთხოვებინა. ქალი ვანასვენეს საუფლისწულო სადგომში, იგი ხმა გაკმენდილი ღვრიდა ცრემლებს. შემდეგ მოახერხა თვალმარგალიტით მცველების მოსყიდვა და ჩემთანვე მოვიდა. ქალი დავმალე, ქმარს აღარ გავუშვილე, მხოლოდ ჩაშნავირს გამოვუტყდი. რომ არ მოგეკლა ჩაშნავირი, გაჯავრებული გამამხელდა და დამლუპავდა, ქალის თხოვნით გავაპარე და მასუკან ცეცხლს ვიკიდებ გულს, რაკი მისი ამბავი არა ვიციოდი რა. ერთს საღამოს, განაგრძო ფატმანმა თავის მოთხრობა, სევდიანი მგზავრთა სადგურთან მივედი. აქ დავინახეთ ოთხი მგზავრი სუფრის გარშემო. ერთმა მათგანმა, რომელიც ქაჯეთის ხელმწიფის მონა იყო, უამბო ანხანაგებს, რომ ერთხელ ქაჯეთის ვეზირ როშაქთან ნადირობის დროს დაინახეს ცხენოსანი ტურფა ქალი, რომელიც შეიპყრეს და მოჰგვარეს თავიანთს როსან მეფეს. რა გავიგონე მოვიბმე მგზავრი და გამოვკითხე იმ ტურფა ქალის ამბავი, რომელიც უეჭვოდ ნესტან-დარეჯანი იყო. ორი შავი მონამისნები ვაფრინე ქაჯეთის ამბის გასაგებად. მაცნობეს რომ დულარდუბტს ედოფალს ნესტან-დარეჯანი თავის შვილის როსანის საცოლოდ მოუსურვებიაო.

ავთანდილს ესიამოვნა ეს ამბავი რომ მოისმინა, ისიც შეიტყო ფატმანისგან, რომ ქაჯები უზორკონი არ არიან. ამ სახელს იმიტომ უწოდებენ, რომ საღს კლდეზე ცხოვრებენ. ტურფა ქალი მალალს კლდეში ჰყავთ დამწყვდებული და თვით მათი ქალაქი მიუვალაო.

ავთანდილის თხოვნით ფატმანმა გაგზავნა გრძნეული მონები, რომ აცნობოს ნესტანდარეჯანს ყოველი ამბავი და სთხოვოს ქალსაც მოიწეროს რამ. რომ მისთვის ტანჯულს ტარიელს გაუგზავნონ. ფატმანის წერილის მიღება დიდად ესიამოვნა ნესტან დარეჯანს, მაგრამ საიძედო კი ვერა მოიწერა-რა. ტარიელი ნუ წაშოვა, რადგან ჩემი დახსნა ციხიდან შეუძლებ-

ბელია. ჯარი არტყია ციხეს და ვერც მე მიშველის დასაცავსა ცენებსო; მისი სიკვდილი კი ჩემთვის მოუნელებელი მწუხარება იქნებაო. მწარე იყო ქალის გოდება მიჯნურთან მიწერილი, მაგრამ გახარებულმა აეთანდილმა, რაკი კვალს მიავნო, გამოსწია მოძმესთან.

ტარიელი შეხვდა შამშის პირად, სადაც მას ლომი მოეკლა და გასისხლიანებულს ხმაღს სწმედავდა. მეგობრები მოეხვივნენ ერთმანეთს და აკოცეს. აეთანდილმა გადასცა ნესტანდარეჯანის წერილი, რომელმაც სიხარულით ელდა ნაცემს ვაჟს თავბრუ დაჰხვია. აეთანდილმა მოასურია იგი და გამოსწიეს ასმათთან. სამივენი სიხარულის ცრემლებს ღვრიდნენ, რაკი ქალი ცოცხალი აღმოჩნდა. დანაყრდნენ და ისაუბრეს, როგორ დაიხსნან ტყვეობიდან ქაჯებში შეპყრობილი ქალი. ჯერ აიხსნეს იარაღი, რომელიც ტარიელს დარჩა მას შემდეგ, რაც ქვაბი წაართვა დევებს. ერთი ხელი (აბჯარი, ხმალი, მურადი და (აბჯკულები) ფრიდონ შეფეს წამოიუღეს მოვიდნენ მასთან, რომ მისი დახმარებით ნესტანდარეჯანი გაენთავისუფლებინათ. ფრიდონს მათი მისვლა გაეხარდა და დიდებულად მიიღო. ჯარი, იარაღი და ნავი ფრიდონმა მისცა მეგობრებს ქაჯეთის ციხეზე დასაცემად. მიუბტნენ ციხეს და მისი მცველები გასწყვიტეს. შელენწეს ციხის კარები და იქ შეიყარნენ სამი თავდადებული გმირი. ტარიელი მოეხვია თავის დიდი ხნის უნახავს მიჯნურს და ერთად ღვარეს სიხარულის ცრემლი. რაც თვალმარგალიტი და სიმდიდრე დარჩათ, აჭკიდეს აქლემებს. ქალი ჩასვეს კილობანში და გამარჯვებულნი გამოეშურნენ გზად. ჯერ ფატმანი ინახულეს და ასიამოვნეს, შემდეგ მოვიდნენ ფრიდონთან, რომელმაც ქორწილი გადაუხადა ტარიელს და ნესტანდარეჯანს. სამეფო ტახტზე საერთო მზიარულეების დროს ქალ ვაჟი შენონდნენ, როგორც მზე და მთვარე. დასაჩუქრებულნი ფრიდონის მიერ ტარიელ, ნესტანდარეჯან და აეთანდილ წამოვიდნენ ინდოეთში. თან გამოჰყვა ფრიდონიც. მივიდნენ იმ ქვაბში, სადა ტარიელი სცხოვრობდა, და გამოხილეს იქ შენახული საკურკლე. რაც

საქნჯე იყო ტარიელმა უძღვინა ფრადონს და იმის მოყმეთა. აქედან გაემგზავრნენ როსტევიან მეფესთან. ტარიელი შუამდგომლობს როსტევიანთან, რომ თინათინი მიათხოვოს მისთვის მტირალს ავთანდილს. მეფე სრულიად თანახმაა, ავთანდილზე უკეთესს სიძეს შე ვერსად ვიპოვიო. როცა ნახეს სკიპტრაგვირგვინ-პორფირით შემოსილი თინათინი, ელვასავით ბრწყინავი, მისულნი გაჰკვირდნენ და თაყვანი სცეს. ავთანდილი ქალს მოუსვებს გვერდით და დაატკბეს მათ ცქერით მაყურებელნი, როსტევიანმა ავთანდილი გამოაცხადა მეფედ და გადუხადა დიდებული ქორწილი. ტარიელ და ნესტარ-დარეჯანმა მთელი თვე მზიარულად გაატარეს ავთანდილ თინათინთან. არაბეთიდან ტარიელ და მისი სატრფო წამოვიდნენ ინდოეთში. ფრიდონ და ავთანდილი გამოჰყვენენ ლაშქრით. მტრობა და წინააღმდეგობა ტარიელს ვერაფერს ვაუბედა. ავიდა ტარიელ ინდოეთის ტახტზე და გამეფდა. თავდადებულს ასმათს ინდოეთის მეშვიდე ნაწილი უბოძა; ავთანდილს და ფრიდონს ძვირფასი საჩუქრება მიართვა და დიდის აშბით გაისტუმრა თავიანთ ქვეყანაში. ამის შემდეგ ავთანდილი, ფრიდონ და ტარიელ იყვნენ ერთგულნი ძმანი და მეგობარნი.

აქამდის არ ვათაყებულა სჯა იმის შესახებ, თუ საიდან აიღო რუსთაველმა „ვეფხის ტყაოსნის“ არაკი საშინაირი აზრი იყო წამოთქმული ამ სავნის გამოსარკვევად. პირველი აზრი დამყარებულია თვით პოეტის სიტყვებზე: „ესე ამბავი სპარსული ქართულად ნათარგმანები.“ აქედან გამოჰყავდათ ის დასკვნა, რომ რუსთაველმა ქართულად სთარგმნა სპარსული თხზულება. ეს აზრი არ მართლდება, რადგან ორასი წლის ამ გვარი ნაწერის სპარსულს ენაზე ძიებამ უნაყოფოდ ჩაიარა. სპარსელებს არ აღმოუჩნდათ „ვეფხის ტყაოსნის“ მსგავსი მოთხრობა. პროფესორმა ჩუმ-ნაშვილმა და სხვებმა ბევრმა ჩვენებურმა მეცნიერმა გამოსთქვეს აზრი, რომ რუსთაველს არ უთარგმნია სპარსულათ „ვეფხის ტყაოსანი“. ეს პოემა-რომანი შექმნილია მთლად იმის შემოქმედებითი ნიჭით. მესამე აზრით, რუსთაველმა „ვეფხის ტყაოსნის“ შექმნაში ისარგებლა სახალხო ლექსებით და არაკით. აქამდის მთაში და ბარში გაიგონებდეთ ლექსად და ზღაპრად მოხთრობილს ამბავს ტარიელ-დარეჯან და ავთანდილ თინათინზე, როგორც და რა წყაროების მიხედვითაც უნდა დაეწეროს რუსთაველს თავისი

უკვლავი პოემა. ექვს გარეშე ერთი რამ არის, იგი მალაღობრივ ნიქით და განათლებული გონებით აღჭურვილი კაცის ქმნილებაა. ამ ნაწერებში ჩართულია მარგალიტებით სპეტაკი აზრები და გულამდის მოსახვედრი საზნეო დარიგებანი. პოეტმა დაგვისურათა სულგრძელება, მეგობრობის სიყვარული, მიტეხული სიტყვის შესრულება. მოყვარე მოყვარისათვის პირს არ შეუშინდება; გულს მისცემს გულისთვის და სიყვარულს გზად და ხიდადო. რამდენად კეთილშობილური მისწრაფებით აღსავსე, იყო პოეტი, სჩანს ამ სიტყვებიდან:

რასაცა ვასცემ შენია, რაც არა — დაკარგულია.

თავდადება კეოილი საქმისთვის, მეგობრის გატანა და საქვეყნო საქმისთვის, სამსახური ათქმევინებს ამ ლექს:

სჯობს სიცოცხლესა ნაზრახსა სიკვდილი სახელოვანი.

მისი ღრმა და ბრწყინვალე შეხედულება კაცის ღირსებაზე მოსჩანს იმ აზრიდან, რომელსაც იგი ასე გამოხატავს:

ათასად გვარი დაფასდა, ათი ათასად ზრდილობა
თუ კაცი თითონ არ ვარგა, ცუდია გვარიშვილობა.

კაცი არ უნდა დაეცეს სულით, როცა უბედურება შეემთხვევა; გამხნელება და სიმტკიცე მაშინ უფრო საჭიროა.

პირსა შინა გამავრება ასე უნდა, ვით ქვითკირსა.

ამგვარი აზრები, ტკბილი ლექსი, წყობრად აგებული გულის მისაწლომი მოთხრობა „ვეფხისტყაოსნის“ ავტორისა გახდნენ სამღვთო წერილისაგან აღმზღელ წიგნად. თვით რუსთაველი შეიქმნა უმაღლესს ღვთაებრივი ნიქით შემოსილ პირად, რომლის ჩანგის წაბაძვა ქართულს მწერლობაში ჩვენ დრომდის ველარავინ შესძლო. იგი დარჩა ერთად-ერთი, მიუწლომელ „შოთად, დიდი შოთა რუსთაველად“.

ა. ბ.

მითღობია

ტროადას ომი

პარისი და მენელაოსი

ლლინთა ძლევაჲმოსილი მხედრობა ტროადის ზღუდეებს უახლოვედებოდა, რომ სამკედრო სასიცოცხლოდ შებრძოლებოდა მტერს. ტროადელების წარჩინებულთ ღმთავარსადღებს ამ დროს სამხედრო თათბირი ჰქონდათ გამართული მოხუცი პრიამოსის იქსახლეში.

მთათბირეთა წინაშე წარსდგა ჰერას მიერ გამოგზავნილი შიკრიკი, ქალ-ღმერთი ირისი, მეფის ვაჟის შვილის პოლიტესის სახით და ასე მოახსენა სათათბიროდ შეგროვილს კრებულს: დიდებულო პრიამოს და ტროადელების წარჩინებულნო წინამძღოლნო! დიდი ხანია, რაც მე მონაწილეობას ვიღებ სხვადასხვა ომებში, მაგრამ არასოდეს არ მინახავს ისეთი ურიცხვი მხედრობა, როგორც აქვეყლებს ჰყოლათ. ელლინთა მხედრობა ისე უთვალავია როგორც ტყეში ფოთოლი და ზღვაში ქვიშა: აი, საცა არის, ეს ურიცხვი მხედრობა მოადგება ილიონის ზღუდეებს ტროადის გასანადგურებლად და ასაოხრებლად. დიდებულო ჰექტორ! უპირველეს ყოვლისა დაიჯერე ჩემი რჩევა და დაუყოვნებლოვ გაილაშქრე კარზედ მოსულ მტრის წინააღმდეგ! შეაიარაღე მამაცი და ომში სახელგანთქმული ტროადელება, და გვერდში ამოუყენე მოკავშირე ერების მამაცი მხედრები! გახსოვდეს,

დიდებულო ჰექტორ, რომ თვითოეული წამი ამ ეხმად ძვირფასი ურიცხვი მტერი ილოონს გარს არტყია და მის წინააღმდეგ დაუ-
ყოვნებლივ გალაშქრება ტროადელების სამღვთო ვალია!“

ჰექტორმა ამ სიტყვების შემდეგ დაუყოვნებლივ დაითხო-
ვა სამხედრო სჯათბირო და ფირცხელი განკარგულება ვას-
ცა მთელი მხედრობა, ბრძოლის ველზედ გამოსულიყო.

მთელი მხედრობა ძლივს სისწრაფითა შეიარაღდა და ზო-
გი ცხენით, ზოგი ფეხით სანხედრო ყიფინით გაეშურნენ ილი-
იონის ზღუდეთა ბჰის კარებისაკენ, ტროადელებისა და მათი
მოკავშირე ერების მხედრობას მთავარსარდლობდა მამაცნი ჰექ-
ტორი. შიშინელ შეიარაღებული მხედრობა ომის დაწყებას მო-
უთმენლად მოელოდა და მტრისაკენ იწევდა.

ორი მოწინააღმდეგე მეომართა მხედრობა პირის პირ სა-
ომრად გამზადებული იდგა. სამარისებური სიჩუმე სუფევდა
ორთავე მხარეზედ. ჰექტორის ბრძანებით საყვირი დაუკრეს და
ტროადელებისა და მათ მოკავშირე მხედრობას ნიშანი მისცა
წინ წამოწეულიყვნენ. ელლინთა მხედრობის ბანაკში ტროა-
დელების საყვირის ხმაზედ დაუსრულებელი ყიფინა და ჩოჩქო-
ლი ატყდა და ომის დასაწყებად სამზადისს შეუდგნენ. ორი
ძლევა მოსილი მხედრობა თან და თან ერთი მეორეს უახლოვ-
დებოდა. ორთავე მხედრობას ცხენებისა და სამხედრო ეტლე-
ბის მოძრაობისაგან დედა-მიწა ინძრეოდა, და მიწასაგან ავარ-
დნილი მტვერი ცას აძნელებდა

ელლინთა და ტროადელების მხედრობას სულ მკირედი
მანძილი აშორებდა. თვითეულს მეომარს გული მოუთმენლად
უცებდა.

აგერ ტროადელების რაზმებიდან გამოვიდა მეფე პრიამო-
სის ვაჟის შვილი პარისი. მშვენიერ ელენეს მომტაცებელ მე-
ფის ვაჟს ტანთ ესხა ჯიქის ტყავი. მხრებზედ ეკიდა მშვილდისა-
რი, წელზედ ერტყა ბასრი ხმალი და ხელთ ეპყრა ორი შუ-
ბი, პარისი მამაცურად წარსდა ელლინთა მხედრობის წინაშე
და რიხიანი ხმით შესძახა აქეველებს: „აქეველებო, ვინც უფ-
რო მამაცია, თქვენს შორის გამოვიდეს ჩემთან საბრძოლვე-
ლად! ჩვენ ორნი შეგებრძოლებით ერთმანეთს და ვინცა სძლევს,
დეე იმისი მხედრობა იყოს გამარჯვებული!“

მენელაოსმა, შენიშნა თუ არა თავისა მოსისხლე მტერი,
რომელიც ასე მედიდურად იწევდა აქეველებს საომრად, სულითა
და გულით გაიხარა, აი სწორედ ახლა მაქვს კარგი შემთხვე-

ვა ღირსეულად დავსაჯო ჩემი და მთელი ელლადის შეურაცხველი ფელიო. მენელაოსი თავიდან ფეხებამდის მიძიმე შეიარაღებული გაფფორებული ლომივით გადმოხტა სამხედრო ეტლიდან და მრისხანედ გაეშურა პარისისაკენ. მენელაოსის დანახვებზედ პარისი ერთიანად გაფითრდა, შიშის ზარმა მთელს სხეულში ელექტრონივით დაურბინა. პარისმა შიშით ვერ გაბედა მენელაოსთან შებრძოლება და თავის მხედრობისაკენ მიაშურა, სამარცხვინოდ ზურგი შეაქცია მტერს.

პარისის ესე სამარცხვინოდ უკუქცევამ ერთიანად შეაშფოთა ტროადელების მხედრობა ყველანი უზომოდ ჰკიცხავდნენ პარისსა და წყევლა კრულვას უთვლიდნენ. განრისხებულმა ჰექტორმა ამ სიტყვით მიპართა თავის ძმას: „სირცხვილი, სირცხვილი და კიდევ სირცხვილი შენ პარის, ტროადელების სახელისა და დიდების შემარცხვენლო! უმჯობესი არ იყო, სრულიად არ დაბადებულიყავ მეფე პრიამოსისა და მისი მხედრობის შესარცხვენელად! არ გესმის, როგორ დაგვეცინის მტრის ბხედრობა! თუ კი გაბედე და კანონიერი მუელღე მოსტაცე მენელაოსს, ნუ თუ არ წარმოიდგინე, რომ ამ კაცთან ოდესმე მოგიხდებოდა შებრძოლება! დღეს ესეთი შემთხვევა მოგეცა და შენ კი სამარცხვინოდ მტერს ზურგი აქციე მთელს ჩვენს მხედრობას სახელი გაუტეხე, შეურაცხყოფა მიაყენე! ტროადელებს რომ მეფე პრიამოსის პატივის ცემა და სიყვარული არა ჰქონდეს ჩაგაჭვავებდნენ, ჩაგკოლავდნენ ესეთი შეურაცხყოფისათვის! შორს, შორს ჩემგან შელახარო, მხდალო და ტროადელების ძლიერების დამლუპველო!

ჰექტორის სიტყვამ მეტად შეარცხვინა პარისი და ესე უპასუხა თავის ძმას: „ძმაო, მემართლები და ღირსიკა ვარ ლანძღვის და ჩაქოლვისა. რა ვქნა, შემეშინდა, როცა ბრძოლის ველზედ მენელაოსი დავინახე! მართალია, სამარცხვინოდაც მოვიქეცი, მაგრამ ეს უკვე წარსული საქმეა! მე ამ ეხმად მზადა ვარ შევებრძოლო მენელაოსს! ხოლო დაამშვიდე ჩვენი და აქვევლების მხედრობა, თუ გსურს შევებრძოლო მენელაოსს და მით აღვადგინო ჩემი და ტროადელების სახელი! მე შევებრძოლები მენელაოსს და ვინცა სძლევს მას დარჩება შევნიერი ელენე და დამარცხებულის ავლადიჯება. თქვენ კი შემდეგ ზავი შეკარით აქვევლებთან და კეთილ განწყობილებით იცხოვრეთ!

პარისის სიტყვამ მეტად გაახარა ჰექტორი. ტროადელების მთავარსარდალი დაუყოვნებლივ გაეშურა ელლინთა მხედრობიდან, რომ ეპყნა აქვევლებისთვის პარისის წინადადება აქე-

ველებმა, დაინახეს თუ არა ჰექტორი ისარი დაუშინეს. ჰექტორმა ჰაერში აწეულ მშვილდისა ჩით ანიშნა აქვევლებს. მოსალაპარაკებლად მოვდივარ და არა საომრადაო. აგამემნონის ბრძანებით ელლინთა მხედრობამ შესწყვიტა სრიალა „აქვევლებო“, დაწყობათვის სიტყვა ჰექტორმა, მომისმინეთ! ჩემი ძმა პირისი წინადადებას გაძღვევთ შესწყვიტოთ ეს ორთავე მხარეს გამანადგურებელი ომი ბრძოლის ველზედ გამოსვლას სთხოვს მხოლოდ მენელაოსს. ჩვენ მხედრობათა მაგივრად შეებრძოლებიან ერთმანერთს მხოლოდ პარისი და მენელაოსი. ვინც დასძლევს, მას დარჩება მშვენიერი ელენე და დამარცხებულის ქონება. ჩვენ კი მას შემდეგ შეეკრავთ სამუდამო ზავს და ამნაირად თავიდან ავიშორებთ ჩვენ დამლუპველ ომს?“ ცოტა ხნის სიჩუმის შემდეგ ელლინთა მხედრობის წინაშე წარსდგა მენელაოსი და ესე მოახსენა აქვევლთა მხედრობას: „ახლა მეც მომისმინეთ, დიდებულო აქვევლებო! ჩვენსა და ტროადელებს შორის ატეხილი ომი გამოწვეულია პარისის უზნეო საქციელით. ეს დიდი უბედურება აქვევლებს და ტროადელებს თავს დაატყდა მარტო პარისის წყალობით. ღმერთებმა ინებონ, რომ ჩვენ შორის ბოლო მოჰდებოდეს ესეთს გამანადგურებელს ომს. მე თანახმა ვარ მივიღო პარისის წინადადება. ვინც ძლეულ იქნეს უთუოდ სიკოცხლეს უნდა გამოესაღმოს. ხოლო, სანამ ჩვენ ერთი მეორეს შევებრძოლებოდეთ, ნება მოგვეციოთ ღმერთებს შევსწიროთ მსხვერპლი. ამასთანავე მე საქიროდ მიმანია, რომ ჩვენი პირობის დასადასტურებლად მოვიწვიოთ მოხუცი პრიამოსი და მისი თანდასწრებით გადავწყვიტოთ საბოლოოდ საქმე, რომ შემდეგ არც ერთმა ჩვენგანმა არ გასტეხოს თავისი სიტყვა. შევე პრიამოსი სრული ნდობის ღირსია და სრული თავდებიც იქნება იმისა, რომ ჩვენ მიერ დადებული პირობა უტყუარად შევასრულოთ.“

აქვევლების და ტროადელების მხედრობას ძრიელ მოეწონათ მენელაოსის სიტყვა. ჯარების სიზარულს საზღვარი არა ჰქონდა. ყველანი დარწმუნებული იყვნენ, რომ ორთავე მხედრობის გამანადგურებელ და დამლუპველ ომს საცა არის ბოლო მოეღება. აქვევლებისა და ტროადელების მხედრობა ერთი მეორეს მახლობლად დაბანაკდა და დროებით ომი შესწყვიტა. მეომრებმა იარაღი შემოიხსნეს და ყველანი ერთად სარდლების წინამძღოლობით განზრახულ მსხვერპლის სამზადისს შეუდგნენ.

ა. მიქაბერიძე.

ხუთი წუთი

(რუსულით)

უთ წუთში შეიძლება ითქვას ძალიან ბევრიც და ძალიან ცოტაც. ხუთ წუთში შეიძლება ქალაქს ცეცხლი წაუკიდოთ, ან გაუხვრიტოთ გვერდი უზარმაზარ ბოძალს და ჩასძიროთ ზღვაში. შეცდომა, რომელიც მოხდება ბოლმე ერთ წუთში შეიძლება გახდეს მთელი სიცოცხლის დარღის და სევდის მიზნად. ერთი წუთი

საკმაო იყო ისაკისათვის, რომ გაეყიდნა უფლება პირმშობისა. ბშირად ერთი უპატიოსნო საქციელი, ერთი შეურაცყოფის მიმყენებელი სიტყვა სრულიადა ჰლუპავს ადამიანს და საქმის გამობრუნება, და გამოკეთება ყოვლად შეუძლებელი ხდება. როდესაც ცთუნება შეგხვდეთ, გახსოვდეთ, რომ რამდენიმე წუთის ნეტარებისთვის შეიძლება საუკუნოთ სახელი გაიტეხოთ და დიდი მწუხარება მიაყენოთ თქვენ მშობლებს, და თქვენი დღენი სვინიღისმა გქენჯნოთ და გტანჯოთ.

ხუთ წუთში შეიძლება ჩაიდინოთ უსაზღვრო ბოროტება, შეგიძლიათ დიდი სიკეთეცა ჰქნათ, ამისათვის სრულიად საჭირო არ არის თვეები და წელიწადები. ისწავლეთ წუთების დიზოგვა, და თქვენს განკარგულებაში იქნება საათები.

აი როგორ დავსწერე ერთი წიგნი მე ამბობს ამერიკელი დოქტორი პრაინი: პურის საკმელ ოთახში ყოველთვის მაქვს საწერ-კალამი და ქალაღი. იმ ხნის განმავლობაში, რომელიც მჭირდებოდა საკმლის მოტანის ცდაში, ვსწერდი

რამდენსამე სიტყვას, რამდენსამე სტრიქონს. ცოტა ხნისშემდეგ მთელი წიგნი უკვე მზადა მქონდა. როდესაც ეს წიგნი დავაბეჭვედინე და შემდეგ იმის გარჩევა წავიკითხე, აღმოჩნდა, რომ კარგი წიგნი დამეწერა. ამ ნაირად ამ წიგნის შედგენაზედ მე არ დამხარჯვია ერთი წუთი, რომლის მოხმარებაც სხვა რაიმე საქმეზედ შეიძლებოდეს... მე რომ რაიმე სასარგებლო შრომისათვის მომენდომებინა ის ხუთ-ხუთი წუთი, რომელსაც მართმევედნენ მამბეზარნი ანუ ისინი, რომელნიც ყოველთვის იგვიანებდნენ და დანიშნულ დროზედ არ მოდიოდნენ, ერთი ორად მეტი ცოდნა მექნებოდა, ვიდრე ეხლა მაქვს. არასოდეს არ უნდა დაჰკარგოთ უბრალოდ თავისუფალი ხუთი წუთი, და არც სხვას დააკარგვინოთ თქვენი დაუდევრობით. ხუთი წუთის ბეჯითობა დილით, ამდენივე საღამოთი, — და თქვენ შეგიძლიათ 2—3 წელიწადში შეისწავლოთ რომელიმე უცხო ენა. დახარჯული ფული, გაფლანგული ქონება, შერყეული ჯანი, — ყოველივე ამის ხელ მეორედ შექმნა და დაბრუნება კიდევ შესაძლო ხდება, მაგრამ ვახსოვდეთ, რომ დაკარგული დროის დაბრუნება შეუძლებელია. მთელი ჩვენი სიცოცხლე წუთებისაგან შესდგება, ვახსოვდეთ ეს!

ვასო ჯაფარიძე.

იკლუდემაღ კოცო უ ა რ ა დ ა

პირველი მარცვლით სოფელში
ბატებსა მოიგერებენ.
ორს ერთად ჩვენი ბავშვები
თამაშობაში ხმარობენ:
კაკლებთან აგორავენ,
დახჯიან, გულით ხარობენ,
მეორესა და მესამეს
ნიაღვრის ნაშთად ამბობენ.
მოელს-კი პატივისცემითა
და ღიმილით მოუბნობენ.

მ. ლელაშვილი

ა კ რ ო ს ტ ი ხ ი

ძმობა ერთობის მოყვარე, ბევრი კარგისა მქნელია,
ამიტომ აქებს მას ერი, რომ აღმართისა მხენელია;
ლოცვა-კურთხევის ღირსია, და აგრულების მხსნელია..
არ მერწმუნებით, მოძმენო? უიმოსობა ძნელია!...

ზ ა მ ო ც ა ნ ა

თუ-კი შეხვდი, ხსნა აღარ გაქვს:
ბრმად გზდის, გახზობს, გეომება;

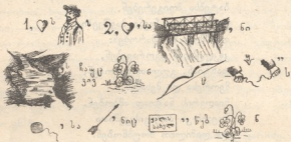
ვერ იშორებ ველარაფრით
და ნახვაც არ გაიმება.

—
თუ გაჯავრდა, ვაი შენს მტერს:
ისე შედგარად მოზღვავედება,
რომ მზის სხივისაც-კი აბნელებს,
იერიშით მოგვარდება...

—
არც ფრთა აქვს და არც ხელ-ფეხი,
არც წყალია, არც ჰაერი...
ტანისამოსს ფერს შეუცვლის,
სახელია მისი...

თეო. კანდელაკი

რ ე ბ უ ს ი

მე-3 №-ში მოთავსებული გამოცანების აღსნა:

რვა ჩაფიანიდან ამოვიღოთ ორჯელ სამ ჩაფიანი და გავაე-
სოთ ხუთ ჩაფიანი. ეს ხუთ ჩაფიანი ჩაეასხათ ისევე რვა ჩაფიანში
და ხუთ ჩაფიანში-კი გადმოვასხათ ის ერთი ჩაფი, რომელიც
დარჩა სამ ჩაფიანში. ამოვიღო თ კიდევ რვა ჩაფიანიდან სამ ჩა-
ფიანი და ჩაეასხათ ხუთ ჩაფიანში, მაშინ რვა ჩაფიანში და ხუთ
ჩაფიანში იქნება ოთხ-ოთხი ჩაფი.

გამოცანების აღსნა:—სულ შედგა 327 მ. 68 კ.

რებუსის აღსნა: პირსახოცი ჩეენია.

გიგლიოვრავია საგავუპო წიგნაკისა

„მოწაფის დღიურში“ დე-ამიჩისასა მშვენიერად არიან დასურათებულნი იტალიელნი მოწაფენი. მათი დამოკიდებულება მასწავლებელთან ამხანაგებთან მშვენიერად გვისურათებს ჩვენ იმ უმაწვილებს. სცენა, როდესაც მოწაფე ენრიკო მიდის თავის მძიმედ ავადმყოფ მასწავლებლის სანახავად საკიროა იყოს გადაკითხული ბეჯითად, რადგანაც მაში იხატება ის სიყვარული, რომელიც იყო მასწავლებელი მოზარდ თაობისადმი. ასეთი სცენები ბევრია დღიურში. დღიურშივე მოთავსებულია რამოდენიმე მოთხრობა, თვითეული მათგანი წარმოადგენს ნიმუშს ხასიათის სიმტკიცისა და პათიოსნებისა, რომელშიც უნდა იზრდებოდნენ უმაწვილება. მაგ. მოთხრობა „ავადმყოფ“-ს მომვლელი“ გვიჩვენებს რამდენი სიმაგრე და სიყვარული ადამიანისადმი გამოიჩინა პატარა ბიჭმა, რომელიც საავადმყოფოში დარჩა ვილაც უცნობ კაცის მოსაველეად, მარტო იმითომ რომ მამაკვდავმა უცნობმა ის თავის შვილად იცნო. და აი ეს ოცნება რომ არ გაეცრუებინა მისთვის, პატარა ჩიჩილიო რჩება მის მოსაველეად.

ბევრია ასეთი მაგალითები ამ მშვენიერ წიგნში.

ევრჩევთ ჩვენ მკითხველებს წასაკითხავად ამ წიგნს. წიგნი გადმოთარგმნილია კარგი ენით, ფასი ცოტა ძვირია 4 აბაზი. სასურველი იქნებოდა ეს ფასი დაეკლოთ გამომცემლებს და ამითი მეტი გავრცელება მიეცათ ამ ფრად საინტერესო და კარგ წიგნისათვის.

1908 წლის იანვრიდან 1909 იანვრამდის.

საუმაწვილო სურათებიანი ჟურნალი

ნ ა კ ა დ უ ლ ი

(წელიწადი მეოთხე)

წლიურ ხელის მომწერლებს მიეცემათ:

24 წიგნი ჟურნალი „ნაკადუ-ლი“ მცირე წლოვანთათვის **12** წიგნი ჟურნალი „ნაკადული“ მოზრდილთათვის.

აკრძიები: 1-ლი, „1908 წლის კელის კალენდარი 12-ი სურათით“. 2-რე, „თომას თავგადასავალი“ მარკტვენისა.

სელის მოწერა მიიღება:

1) „ნაკადულის“ რედაქციაში, გოლოვიჩის პროსპ., ზუბალოვის სახლ., № 8, ყოველ-დღე 9 — 2 საათ., სამშაბათობით საღამოთიც.

2) წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში, სასახლის ქუჩა, სახლი თავად-აზნაურობისა. წლიურად ფასი ჟურნალისა დამატებით, ესე იგი მნ წიგნისა რჩება ისევ ის მანეთი.

ნაკადულის რედაქცია სთხოვს სელის-მომწერთ:

ვისაც ჟურნალის ნომრები დააკლდება, მიმართონ აგენტს ანუ რედაქციას.

ვისაც მასალას გამოგზავნის დასაბეჭდათ ეთხოვთ ვარკვევით და სუფთად იყოს დაწერილი.

რედაქტორი: მ. ი. დემურიკა.

გამომცემელი: თავ. პ. ი. თუმანიშვილი.